

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste Instituut

Kätlin Marjapuu

**HALDUSREFORMIST TULENEVAD MUUDATUSED KULTUURIKORRALDUSES
VIRU-NIGULA VALLA NÄITEL**

Magistritöö

Juhendajad: PhD Ester Bardone

MSc Andres Rõigas

Tartu 2022

SISUKORD	
SISSEJUHATUS	3
1. VIRU-NIGULA VALLAST JA SELLE KULTUURIELUST	5
2. TEOREETILINE RAAMISTIK	11
2.1. Haldusreform ja kultuurikorraldus	11
2.2. Kultuuriosalus ja selle seos kodanikuühiskonnaga	14
3. MEETODITE JA UURITAVA MATERJALI KIRJELDUS	18
3.1 Küsitlusele vastajate iseloomustus	21
4. TULEMUSED	24
4.1. Kultuurikorraldus enne haldusreformi	24
4.2. Ohud ja võimalused, tugevused ja nõrkused seoses valdade ühinemisega	26
4.3. Kultuurikorraldus pärast haldusreformi	28
4.4. Kultuuri kättesaadavus ja mitmekesisus	34
4.5. Kultuurielu korraldamine läbi kolmanda sektori, kultuurisündmustel osalemine ja konkurents	36
4.6. Kultuuri tarbimine ja harrastustegevused Viru-Nigula valla elanike seas	40
4.7 Kultuurikorralduse arenguvõimalused ja ettepanekud järgnevas 10 aastaks	44
4.8 Järeldused ja soovitus	48
KOKKUVÕTE	52
SUMMARY	54
KASUTATUD KIRJANDUS	57
LISAD	65
Lisa 1. Viru-Nigula valla elanike küsitlus haldusreformi tulemustest kultuurikorraldusele Viru-Nigula vallas	65
Lisa 2. Intervjuu kava küsimustik	71

SISSEJUHATUS

Muudatused toovad inimestes kaasa vastakaid arvamusi. Leidub neid, kes püüavad parema elukvaliteedi nimel läbi viia muudatusi, kui ka neid, kes on järjepidevalt uuenduste vastu. Otsuste langetamine muutustel jääb küll juhtide kanda, kuid arvestada tuleb ka kogukonna ideede ning vajadustega. On selge, et juhid ei saa lähtuda iga indiviidi isiklikest soovidest, vaid muutustele kaasa peab aitama ka kogukond ise. *C. Darwin „Ellu ei jää mitte see, kes on kõige tugevam või intelligentsem, vaid see, kes on kõige vastuvõtlikum muudatustele“*

Aastal 2017 toimunud suur Eesti haldusreform pani mitmed väiksemad omavalitsused kokku üheks suuremaks, et luua heal tasemel omavalitsused, kes teevad kõigile kättesaadavaks avalikud teenused (Rahandusministeerium, 2019). Haldusreformi muutmisega taheti parandada investeerimisvõimekust ning spetsialistide spetsialiseerumist kindlates valdkondades, sest väiksematel omavalitsustel jäi nendest vajaka. Ühinemisega loodeti saada ka rohkem raha investeringuteks, teenuste osutamiseks ning ka palgatõusu, mis vastaks konkurentsivõimelisele tasemele (Rahandusministeerium, 2019). Lepiste (2019) uurimistulemustest aga selgus, et avalike teenuste kvaliteet on läinud peale haldusreformi halvemaks ning selle põhjuseks võib olla teenuste kättesaadavuse kaugenemine ning probleemid ametnike toimetulekuga liiga suure valla haldamisel.

Kui algselt selgus Turu-uuringute AS läbiviidud uuringust, et haldusreformi pooldajaid oli oluliselt rohkem, siis nende osakaal vähenes tuntavalt peale 2015. aasta küsitluse muudatust, mil sisse toodi märkus omavalitsuste suuruste kohta (Kaldaru, 2018). Inimesed olid kahtleval seisukohal suurte omavalitsuste efektiivse toimimise osas, sest valdade ühinemine annab küll võimaluse kasutada suuremat eelarvet, kuid teisalt paneb kohustuse leida kompromisse ja suuremat koostöövõimet kõikide inimeste ja kohaliku omavalitsuse vahel (Lepiste, 2019).

Väike üksus ei majanda tihti ära ennast oma tuludega või muutub teenuse kvaliteet halvemaks, kuid suur vald seevastu jääb kättesaamatuks teenuste saajale. Lepiste (2019) uuringust selgus, et inimesed ei ole rahul väikeasulates teenuste kvaliteediga, sest mida kaugemal on valla keskus väiksematest piirkondadest, seda vähem väikeasulate kitsaskohtade ja probleemidega tegeletakse. Väikese valla juhtimine on kergem, sest elanike ja juhtide ühtsust on lihtsam tagada, kuid suurematel üksustel on rahaline võimekus parem, mis võimaldab rohkem investeerida selliselt, et see hakkaks kiiremini tulu vallale ka tagasi tooma

(Moll, 1998). Väiksema valla juhi eeliseks on keskendumine eestvedamise rollile, kuid suuremates omavalitsustes saab tegeleda arendamisfunktsioonidega (Kattai jt, 2014).

Kohaliku elu korraldamiseks olid riiklikult ettenähtud ka rahalised vahendid, kuid väiksemate omavalitsuste puhul jäid summad ja võimalused väiksemaks, mistõttu peeti nende liitmist suurematega mõistlikuks, et tagada inimestele parem elukvaliteet ja kultuuriline kättesaadavus. Rahalise sissetuleku suurendamine väiksemates omavalitsustes ei lahenda paraku toimetuleku probleeme, sest tasandusfondi kaudu ei ole võimalik kõikidele osapooltele rahalisi võimalusi sobivalt ühtlustada (Riigikontroll, 2017).

Kohaliku omavalitsuste sissetulekud tulevad maksudest, toetustest, teenuste müügist ja muudest tuludest. Riigieelarvest eraldatud riiklike maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada kohalikele omavalitsustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks (Rahandusministeerium, 2022).

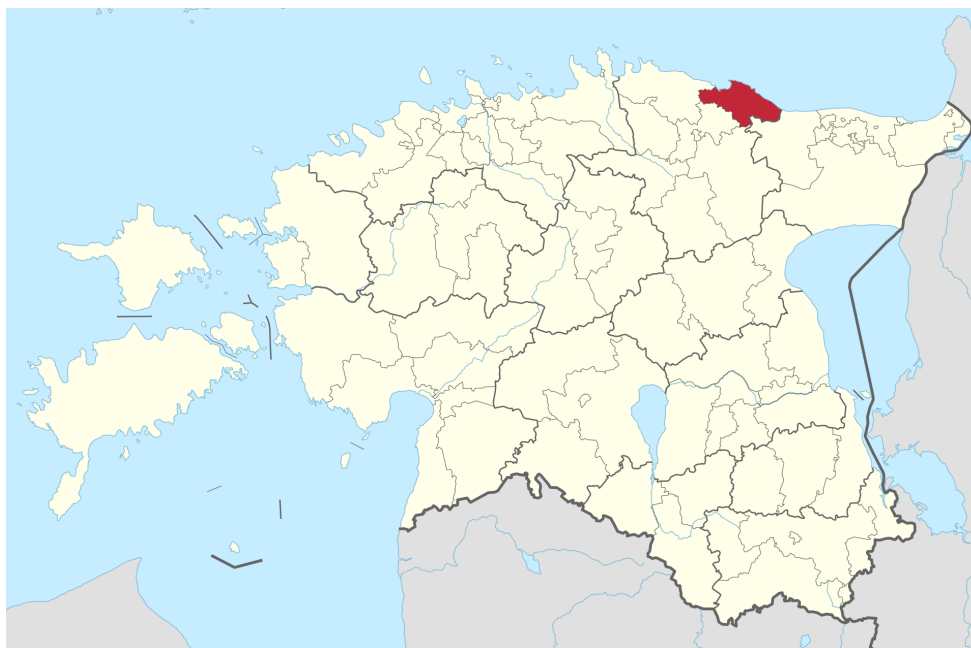
Tänaseks on haldusreform toimunud ning nüüdseks saab uurida juba selle tulemusi. Kuna varasemalt pole Viru-Nigula vallas haldusreformi tulemusena tekkinud muudatusi kultuurivaldkonnas uuritud, pean oluliseks leida üles haldusreformist tulenevad valla kitsaskohad ja probleemid, et aidata kaasa edasisele valla toimimisele kultuurivaldkonnas. Töö teema valikul aitas kaasa minu isiklik seotus Viru-Nigula vallaga, olles ise Viru-Nigula valla elanik kolm aastat. Lisaks tegin 2021. aastal oma kultuurikorralduse praktika Viru-Nigula Kultuurikeskuses, mis võimaldas asutusega juba enne uurimust lähemalt tutvust teha.

Eelnevalt tulenevast on töö eesmärgiks välja selgitada haldusreformi tulemusena tekkinud muudatused kultuurikorralduses Viru-Nigula vallas. Selleks püstitan järgmised uurimisküsimused:

- 1) Milliseid muudatusi on Viru-Nigula valla kultuurivaldkonnas toimunud pärast haldusreformi?
- 2) Millised on Viru-Nigula valla kultuurikorralduse kitsaskohad ja probleemid?
- 3) Millised on Viru-Nigula valla arenguvõimalused kultuurikorralduses?

1. VIRU-NIGULA VALLAST JA SELLE KULTUURIELUST

Viru-Nigula vald asub Lääne-Virumaal ning on kõige idapoolsem vald, mille naabervaldadeks on Lüganuse, Rakvere, Haljala ja Vinni (Joonis 1). Kuni 2017. aastani eksisteerisid omaette nii Kunda linn, Viru-Nigula vald kui ka Aseri vald. Vaatamata hiljutisest valdade reformimisest on Viru-Nigula valla alla kuuluvatel küladel olnud ühine ajalugu juba tuhat aastat, mil kõik eelpool nimetatud külad lisaks mõnele väiksemalt külale moodustasid kokku Mahu kihelkonna (Lilleoja, 2018). Tänapäevaks on haldusreformi tulemusena kokku ühendatud suuremad külakeskused ühiseks vallaks- Viru-Nigula vallaks, kuhu kuulub 43 küla (Tampuu, 2020).

Joonis 1. Viru-Nigula valla paiknemine Eestimaa kaardil 2022 (Allikas: Vikipeedia).

Praeguses Viru-Nigula vallas asuv Kunda linn on olnud pikalt tööstuslinn, kus toimivad tsemendivabrikud ja tehased on tööd andnud paljudele inimestele. Kunda sai 1938 oma linnaõigused, kuid praegune asukoht nimetus tuli tänu sadamale ja vabrikule, mis tekkis Kunda parun Schwengelmi sadama nime Port-Kunda järgi. 1870 rajas Kunda mõisa omanik John Carl Girard de Soucanton esimese tsemendivabriku, mille juurde tekkinud asula sai nimeks Kunda (Viru-Nigula valla koduleht). Kümme aastat peale esimese tsemenditehase rajamist töötas seal juba 336 inimest, kuid tänu toodangu kiirele kasvule, arenes tootlus

veelgi ning 1892 ehitati valmis teinegi tehas. Toodangu kasvuga kaasnes ka töökohtade loomine ning ettevõtte laienes veelgi. 1912 loodi tehnika kiire arengu tõttu veelgi kolmas tsemendivabrik, kus kasutusele võeti kivisüsi ning töötajate arv ulatus juba üle 1000 inimese. 1956 hakati rajama neljandat vabrikut, mille hiilgeaegadel ulatus tööliste arv lausa 1700 inimeseni, kuid Nõukogude Liidu lagunemisele jäid õhku mitmed küsimused, mille otsused jäid langetamata. Tänapäevaks on Kundas alles jäänud üks tehas, kus tsementi toodetakse (Kunda Nordic Tsement koduleht). Tänapäeval on Kunda tööstus- ja sadamalinn, kus suurimateks tööandjateks on Kunda Sadam AS, Estonian Cell AS, Flexa Eesti AS, Wienerberger AS ja Kunda Nordic Tsement AS (Viru-Nigula valla koduleht).

1920. aastatel algas aktiivne seltsiliikumine, sest kehtima hakkas Eesti demokraatlik põhiseadus, mis võimaldas aidata peale Vabadussõda Eesti elu rööbastele tagasi ning suurt tähelepanu pöörditi rahvuskultuuri edendamisele (Lilleoja, 2018). 19. sajandil toimus tööstuslik pööre ning abikäsi kogunes tööstusaladele järjest enam, sündis uus ühiskondlik kiht - töölikond. Kui algselt oli nende tööpäeva pikkus 10-12 tundi, siis 20. sajandi alguses kuni 10 tundi päevas. Tööpäeva lühendamine võimaldas töölistele rohkem vaba aega, mida veedeti pere ja sõpradega. Koguneti kindlaks kujunenud asukohtadesse, kus mängiti, tantsiti ja otsiti uusi tutvusi. Peamised kogunemiskohad olid vabas õhus, kuid Kundas koguneti tantsuõhtuteks ka näiteks tsemendikuuris (Mäsak, 2008). Kultuurielu hakkas hoogustuma ning seltsiliikumistest arenesid välja rahvamajad. 1931 võeti vastu esimene rahvamajade seadus, mis oli aluseks rahvamajade laialdaseks levikuks (Eesti rahvamajade ühing, 2015).

Rahvamaja on kultuuriasutus, mis loob võimalusi kultuuriseltside, huviringide ja muude kultuuriürituste korraldamiseks. Kultuurikeskus on rahvamajast suurem kultuuriasutus, mis paikneb üldiselt suuremates omavalitsustes, kuid täidab samasugust rolli nagu rahvamaja (Eesti Rahvamajade Ühing, 2015). Kultuuriasutused nagu rahvamaja, klubi, kultuurimaja nimetusi on mitmeid ning nende erinevus peitub ajaloolises tõlgenduses, kuid vaatama sellele on kõikide eespool nimetatud asutuste eesmärk olla kultuuri- ja haridusasutuse keskkohaks, kus inimesed käivad koos aktiivselt puhkamas ja kultuuriprogrammi nautimas (Štrik, 2014). Kooskäimine kasvatab kodukohatunnet ning võimaldab rahvakultuuri säilmise. Rahvamajad mängiva väiksemates asulates suurt rolli, sest just rahvamajad keskenduvad peamiselt kogukonnaliikmete vajaduste rahuldamisele, mis omakorda aitavad luua sotsiaalset kapitali. Iseasi on see, kas rahvamaja peaks olema igas väiksemas piirkonnas eraldi või piisaks ühe suurema hoone ehitusest keskusesse (Vakker, 2015).

Viru-Nigula Kultuurikeskus on Viru-Nigula valla allasutus, mida haldab Viru-Nigula vallavalitsus. Viru-Nigula valla Kultuurikeskus on Eesti Rahvamajade Ühingu liige (Kultuurikeskuse põhimäärus, 2022) ning see hõlmab endast Kunda linna Klubi, Viru-Nigula rahvamaja, Aseri rahvamaja, Kunda tsemendimuuseumi ja Viru-Nigula koduloomuuseumi. Kultuurikeskus sõltub vallavalitsuse otsustest nii finantseerimise kui ka töökorralduse ja juhtimise seisukohtadest. Kultuurikeskuse põhiülesandeks on rikastada Viru-Nigula valda mitmesuguste kultuuriüritustega ning arendada kohalikku kultuurielu läbi koostöö teiste kultuuri ja haridusorganisatsioonide. Kultuuriasutuse missiooniks on toetada vaba aja veetmise võimalusi läbi kaasaegse ja omanäolise kultuuri kujunemise kaudu. Kõikide allüksuste roll vallas on ühine- kultuuri mitmekülgne korraldamine (Viru-Nigula Kultuurikeskuse koduleht, Kultuurikeskuse põhimäärus, 2022). Olulisteks eestvedajateks vallas on Viru-Nigula Kultuurikeskuse direktor Kristi Onkel, Kunda Külaseltsi eestvedaja Maire Sepp ning lisaks mitmed MTÜ tegevjuhid ja organisatsioonid.

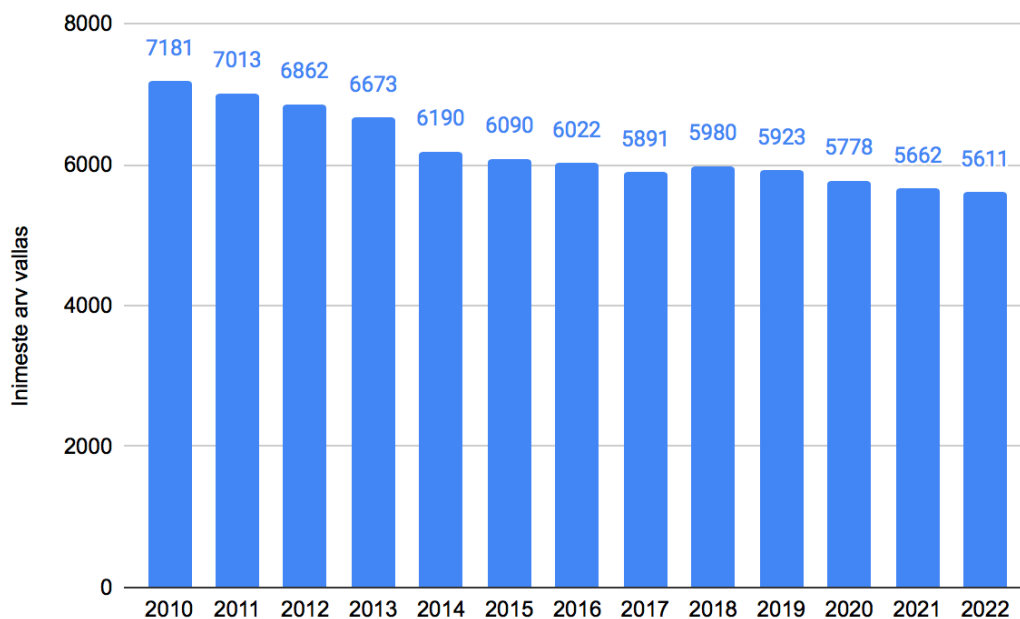
Viimase kümnendi jooksul on kultuurielu olnud Viru-Nigula vallas väga värvikirev. Sündmusi on korraldatud kõikidele huvigruppidele nii eraldi kui ka ühisürituste näol. Peamisteks sündmusteks on näiteks jaanipäev, advendid, Vabariigi aastapäev, Merepäev. Uuematest sündmustest on saanud väga populaarseks terrassikontserdid ja Mereluulepidu, kuid paraku on kultuurisektorit viimase kahe aasta jooksul mõjutanud oluliselt Covid-19 olukord (2020-2022), mille tõttu jäid paljud kontserdid ja muud sündmused ära ning kultuurikorraldajad pidid tegelema mitte kultuuriürituste korraldamise, vaid nende tühistamise ja ümber planeerimisega.

Kohalikus kultuurielus on oluline koht ka teistel kultuuri- ja haridusasutustel. Viru-Nigula vallas asub muusikakool, kus õppida saab nii Aseris kui ka Kundas. Muusikakool teeb aktiivselt koostööd Eesti Muusikakoolide Liidu (EML) ja haridusasutustega. Märkimisväärse panuse annab kultuurile ka Kunda Linnaorkester, kes rikastab mitmeid kultuuriüritusi ning teeb koostööd Eesti tuntud inimestega nagu Gerli Padar, Kaire Vilgats, Hanna-Liina Võsa, Nele-Liis Vaiksoo ja paljud teised (Kunda Linnaorkestri koduleht). Lisaks muusikakoolile on Viru-Nigula vallas kaks muuseumi ja aktiivselt toimiv raamatukogu. Raamatukogus on võimalik lisaks lugemisele parandada arvuti kasutamise oskust, osaleda mõnes suhtlusringis või kuulata külalisesinejate ettekandeid. Väga populaarseks on saanud raamatukogu nii laste, kui ka pensionäride seas, sest raamatukogu teeb tihedat koostööd nii lasteaia kui ka hooldekoduga (Viru-Nigula valla raamatukogu koduleht).

Viru-Nigula vallas asub ka kaks muuseumi: Viru-Nigula Koduloomuuseum ja Kunda tsemendimuuseum. Koduloomuuseumis saab tutvuda piirkonna ajaloo ja kultuuritegelastega, kus püsinäitus on tehtud ka Viru-Nigula pastorist Otto Wilhelm Masingust (Koduloomuuseumi koduleht). Kunda tsemendimuuseum annab ülevaate Kunda tsemendivabriku ja tehaste ajaloost, tsemendi leiutamisest, selle tööprotsessist ning põletusahjustest (Viru-Nigula valla muuseumite koduleht). Muuseumite eesmärgiks on koguda ja hoida Viru-Nigula valla ajaloolisi materjale, et pikemas ajaperioodis edendada kultuurielu turismisektoris ning vahendada Viru-Nigula valla kultuuripärandit (Viru-Nigula muuseumite põhimäärus, 2018).

Lisaks kultuuriastustustele tegutseb Viru-Nigula vallas ka 7 külaseltsi, 11 spordiklubi ning 9 MTÜ-d. Nii külaseltsid, spordiklubid kui ka MTÜ-d mängivad olulist rolli kultuurielu korraldamisel rikastades sündmusi ning luues elanikkonnale vaba aja veetmise võimalusi. Kui varasemalt tegutses külaseltse ja MTÜ-sid veelgi enam, siis tänapäevaks on mitmed ühingud tegevuse lõpetanud seoses rahvaarvu ja eestvedajate olulise vähenemisega (Viru-Nigula valla koduleht).

Tänaseks, 21. sajandiks, on võrreldes ajalooa palju muutunud. Külaelu ja Viru-Nigula valla kultuurimelu kahaneb iga päevaga: rahvastik vananeb ning nooremad inimesed kolivad järjest enam suurematesse asulatesse. 01.01.2022 seisuga on Rahvastikuregistri andmetel Viru-Nigula vallas 5611 elanikku, kellest 3156 moodustavad tööealised, 1487 eakad ning 968 lapsed, kes on alla 18. eluaasta. Võrreldes nelja viimase aastaga (2019-2022), on rahvaarv Viru-Nigula vallas kahanenud 5,2% ehk 313 inimese võrra (Eesti Linnade ja Valdade Liit). On oluline märkida, et elanikkonnast on 2011 seisuga 62,1% eestlased, 36,2% venelased ning 1,6% mõnest muust rahvusest (Rahvastikuregister, viidatud Viru-Nigula valla arengukava 2019-2026 järgi). Joonisel 2 on välja toodud 2010-2022 Viru-Nigula valla rahvaarvu järjepidev kahanemine, mis korra (2018) näitas väikese rahvaarvu kasvu, kuid paraku kestab langustrend ka tänaseni.

Joonis 2. Viru-Nigula valla rahvaarvu muutused 2010-2022 (Rahvastikuregister, Viru-Nigula vallavalitsus, 2022).

Ajavahemikul 2010-2022 on elanikkond Viru-Nigula vallas vähenenud 22% ehk 1570 inimese võrra, kus kõige suurem langustrend on olnud Aseris, seejärel Kundas ning kõige stabiilsemana on püsinud Viru-Nigula elanikkond. Väga suur muutus elanikkonna arvus toimus aastal 2014, kuid miks, ei osanud Viru-Nigula vallavalitsuse esindaja hetkel öelda. Loomulik iive on antud perioodil rahvastikuregistri ja Viru-Nigula vallavalitsuse andmetel negatiivne, mis näitab vähest sündide arvu vallas. Langustrend jätkub paraku iga aastaga ning võin eeldada, et rahvaarvu kahanemine süveneb järjest veelgi, sest vaadates reformijärgset aega, langes 2018 inimeste arv 0,9 % ehk 57 inimese võrra, 2019 2,4% ehk 145 inimese võrra, 2020 2% ehk 116 inimese võrra ning 2021 51 inimese võrra ehk 0,9%. Arvan, et probleemi lahendaks uute tööstuste teke ja töökohtade loomine, sest viimane on vallas probleemseks kohaks elanike seas, mistõttu paljud pered siit ka lahkuvad.

Leian, et on oluline tuua võrdluseks ka Viru-Nigula valla kõrval olev Lüganuse vald, kus sarnaselt Viru-Nigula vallale, on Lüganuse valla Kultuurikeskuse alla koondunud samuti kolm maja: Püssi kultuurimaja, Lüganuse rahvamaja ja Maidla rahvamaja. Lüganuse valla arengukava järgi võib järeldada, et peamisteks murekohtadeks vallas on rahaline võimekus, ühtsustunde puudumine ning rahvastiku vananemine. Ühtne toimimine kolme erineva maja vahel ja noorte kaasamine on seatud järgnevatel aastatel arendustegevus kavasse (Lüganuse

valla arengukava, 2019), kuid hetkel see paraku ei toimu. Minu arvates on sarnase probleemi ees veel teisigi valdu, mis näitavad, et ühinemine oli küll vajalik, kuid kultuurikorraldajad ei suuda üksi toime tulla inimeste liitmise ja ühtsustunde loomisega.

Erinevalt Ida- ja Lääne-Virumaast tegutsevad näiteks Võrumaal asuvas Rõuge vallas kõik kultuuri- ja rahvamajad eraldi juriidiliste isikutena. Majad saavad algkapitali küll Rõuge valla eelarvest, kuid sündmuste ja kultuurielu korraldamiseks peavad lisarahastuse leidmiseks tegutsema kõik iseseisvalt (Rõuge valla koduleht). Saareoja (2018) sõnul muutub järjest enam aktiivsemaks ka avalike teenuste delegeerimine, kus rahvamajad ja sealne kultuurielu antakse MTÜ-de kästusse, et tagada parim avalike teenuste kättesaadavus. Arvan, et selline süsteem aitab inimestel kergemini kohaneda uute eripäradega ning ei jäta ühtegi piirkonda ilma kultuurikorralduseta.

Kuna ühiskond on pidevalt muutumas, muutub palju ka kultuurikorralduses. Nagu eespool mainitud, on üheks kultuurikorralduse muutumise põhjuseks rahvaarvu vähenemine, kuid teiseks suuremaks põhjuseks võib lugeda digiajastu tulekut, mille tõttu on inimesed tänapäeval nõudlikumad, kui varem. Pakutavad kultuurisündmused pakuvad inimestele vähem huvi, mistõttu on neid raskem kodudest välja meelitada. Selline olukord tekitab suurema töökohustuse kultuuritöötajatele, kuid praeguseid palganumbrid vaadates, ei tõmba see noori tulema kohalikesse omavalitsustesse kultuuritööd tegema (Huuse, 2017) ning seetõttu on ohus ka väiksemate asulate kultuuritarbimise võimalused.

Andrew, Goldsmith jt. (1998) leiavad, et järjest enam on muutuva elu põhjuseks lisaks digiajastule suuremate linnade kasv ja rahvusvaheliste ettevõtete kiire arenemine. Selle tõttu on eriti oluline väiksemate külade kaasaraäkimine oma vajadustest kohalikus omavalitsuses, et väiksemad asulad saaksid püsida konkurentsivõimelised ja jätkusuutlikud. Inimesed liiguvad palju väiksematest asulatest suurematesse, kuid viimaste aastate Covid-19 kriis on kiirendanud ja võimendanud vastulinnastumise protsessi, kus toimub tagasiliikumine maakohadesse, kuna kontaktide vähendamine ning pidev distantsi hoidmine tekitab inimestes ebamugavust. Tänapäeval on maakodude eeliseks ka kiire plahvatuslik interneti leviala levik, mis võimaldab inimestel distantsilt ja mugavalt tööd teha. Selline olukord võib Tiit Tammaru (ERR, 2020) sõnul viia meid tagasi aega, kus hinnatakse rohkem privaatsust, vabadust ja värsket õhku ning inimesed ei koli enam linnadesse tagasi.

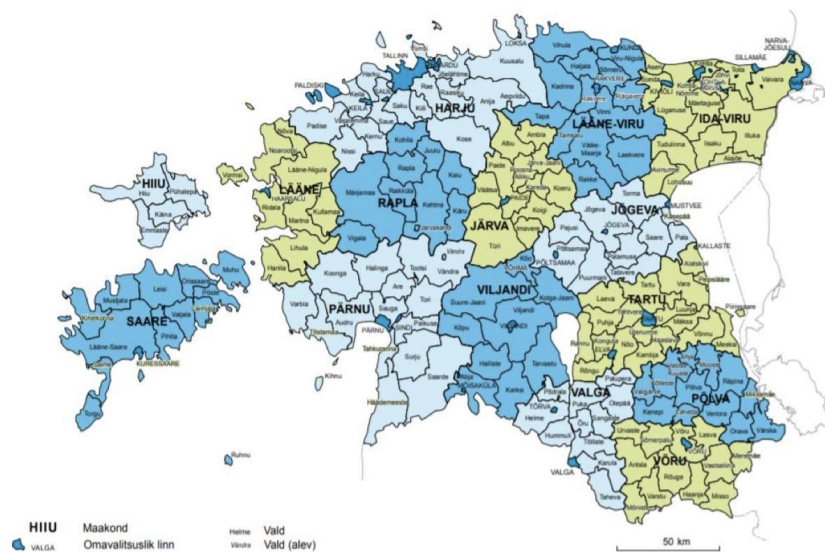
2. TEOREETILINE RAAMISTIK

Järgnevas peatükis teen ülevaate haldusreformi vajalikkusest, kitsaskohtadest ning näidetest, kuidas on toimunud haldusreform meie lähiriikides. Arutlen selle üle, miks on vajalik elanike aktiivne kaasärääkimine uuenduste elluviimisel ning millist rolli mängib kultuuriosalus kogukonnas. Sellega koondan teoreetilist raamistikku, et hiljem analüüsida uurimistulemusi.

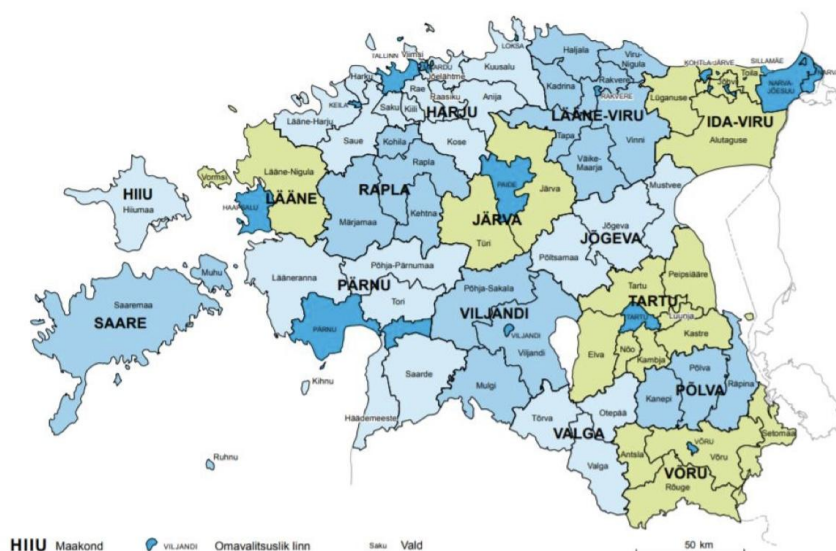
2.1. Haldusreform ja kultuurikorraldus

Haldusreforme on soovitud juba 1990. algusest ideega parandada jätkusuutlikkust, sest kohalike omavalitsuste võimekus oli ebaühtlane ja auklik. Kohalik omavalitsus on valla või linna tegevust korraldav esinduskogu, mis täidab riiklikult ettenähtud ülesannet lahendada ja korraldada kohalikku elu, arvestades piirkonna iseärasuste ja elanikkonna vajadustega (Rahandusministeerium, 2021).

Enne kohustusliku haldus-territoriaalse reformi sisseviimist anti kohalikele omavalitsustele võimalus liituda suurematega vabatahtlikult, kuid mitte hiljem kui 01.01.2017 ning muutustele kaasa aitamiseks oli ette nähtud ka ühinemistoetus. Haldusreformi vabatahtlik liitumine oli mõeldud selleks, et mitte liita sunniviisiliselt, vaid jätta võimalus vabaks valikuks liitumisel. Vabariigi Valitsuse poolt töötati välja mitmeid abistavaid juhendmaterjale tegevuste kavandamiseks, kuid ühinemisotsusel oli kaalutusõigus omavalitsustel endal. Mitmes kohas ühineti ka rahva soovile tuginedes (nt Aseri). Ühinemisel jäi inimeste piirarvuks vallas 5000 elanikku, sest sellise rahvaarvuga elanikkond kasvatab investeerimisvõimekust ning loob paremad tingimused (Rahandusministeerium, 2019). Rahvaarvu kriteeriumi puhul võeti arvesse ka Soome ja Taani haldusreformi kogemusi, kus eksperdid leidsid, et rahvaarv on küll kiirelt muutuv kriteerium, kuid arusaadav kõikide jaoks (Kattai jt, 2018). Teises etapis liideti kohalikke omavalitsusi juba sunniviisiliselt, et elanike arv ei jääks alla 5000, tagades kogukonna jätkusuutlikkuse (Viks, 2018). Järgnevatel joonistel on näha haldusjaotus Eestis enne ja pärast haldusreformi 2017.

Joonis 3. Eesti omavalitsused enne haldusreformi seisuga 01.01.2017. (Valner, 2018).

Joonis 4. Eesti omavalitsused pärast haldusreformi 01.01.2018 seisuga (Valner, 2018).

Reformide läbiviimisel annavad eeskuju mitmed riigid, mis on sarnase reformi edukalt läbi viinud ammu enne Eestit. Võttes aluseks teiste riikide edu riigi valitsemisel ja süsteemis kodanike huvidega arvestamises, paneb see mõtlema, miks tulevad mõned riigid toime paremini kui teised (Greve jt, 2016). Eestis valmistati ette haldusreformi seadus, mille kohaselt oli kriteeriumiks elanike arv, mis pidi olema vähemalt 5000 inimest valla kohta,

ajakava ning muudatuste protsess, kus lähtuti ka naaberriikide praktikast (Rahandusministeerium, 2019).

Haldusreformi on läbi teinud näiteks Soome, Läti ja Taani. Võrreldes Eestiga, ei võetud Soomes kohalike omavalitsuste liitmise aluseks elanike arvu, vaid sundliitmine toimus alles siis, kui omavalitsus ei tulnud enam rahaliselt toime. Eelnõu kohaselt pidi haldusreformi tulemusel 320-st vallast alles jääma 66-70, kuid suur vastasseis elanike seas, hoidis sundkorras reformi ära ning alles jäi veidi alla saja (ERR, 2012). Kuna reforme on Soomes toimunud mitmeid kordi, on omavalitsusi koondatud samuti mitmeid kordi. Ühinemispirkondi ei kirjutatud ette ka Taani haldusreformis, kuid Lätis seevastu küll, mis tõi omakorda kaasa suure vastureaktsiooni. Taanis viidi reform läbi elanike arvust sõltuvana. Elanike miinimum arv kohalikus omavalitsuses pidi olema 20000, mis tõi ühinemise, kus 271-st omavalitsusest jäi alles 173. Sellega püüti suurendada kodanike osalust ja kaasatust (Municipalities of Denmark, 2021).

Läti Omavalitsused olid sarnaselt Eestile algselt samuti väga väikese elanikkonnaga (alla 2000 inimest), mistõttu anti neile 3 aastat aega ühinemiseks. Ühinemise eesmärgiks oli liita vald selliselt, et inimeste miinimumarv vallas oleks 5000. Enne 2004. aasta ühinemist maksti ühinejatele toetust vastavalt ühinemisaastale. Kõik, kes liitusid aastal 2000, said 5% toetust omavalitsuse eelarvest. Kõik, kes liitusid 2001-2002 said 4% ning 2003 – 3%. Üle 5 miljoni lati olevad eelarved said toetuseks 2% omavalitsuse eelarvest. Kõik omavalitsused liitmisega kaasa ei läinud ning aasta peale tähtaega tehti sundliitmine, kuid mitmed omavalitsused polnud nendega ühinenud valdadega rahul, mistõttu mängiti asjad omakorda veel ümber ning lõpuks jäi alles 109 omavalitsust (Sootla, Kattai jt, 2011). Reformimised jätkusid ning 2021. aastaks on Lätis alles 42 omavalitsust (Kond, 2021). Läti haldusreformi analüüs näitab, et reform üksi ei suuda tagada valla arengut, vaid määrava tähtsusega on ka kohalike elanike arvamuste ja vajadustega arvestamine (Kattai jt, 2018).

Kohalikud omavalitsused sõltuvad rahandusministeeriumist, kuid Rootsis ei võta minister vastutust, sest Rootsi puhul ei tohi valitsus sekkuda halduskorraldusse, kuna seadus näeb ette, et haldusasutused teevad oma otsused ise (Ahlbäck Öberg jt, 2015 viidatud Greve jt, 2016 järgi). Kui aga omavalitsused on rahalistes raskustes, toimub siiski sundliitmine.

Saksamaal toimunud reform oli aeglaselt kulgev ja vastumeelne, kuid Ühendkuningriikides kiire tempoga, mistõttu on üksmeele saavutamiseks jäänud põhjamaad nende vahele. Lähtudes teistest riikidest, on põhjamaadel võimalus jälgida ja otsustada teiste suunitluste

põhjal. Pollitt ja Bouckaert, 2011 (viidatud Greve jt, 2016 järgi) mudel on reformide hindamiseks parim variant, sest vajalikke protsesse nähakse üldjuhul ette ning juhid otsustavad, kuidas nendega toime tulla. Tänapäevaseid reforme on küll varasemalt uuritud, kuid nende mõju tulemuslikkus on vaieldav.

Indrek Saare sõnul ei täida reform oma kultuurilisi eesmärke ainult numbritega paika pandud omavalitsuste suurused, vaid kogu protsessi toimimise tagab piirkondade elavdamine nii hariduse kui ka kultuuri näol. Oluline on terviklikkus nii riigi, kui ka juhtide tasandil, et vähendada või kaotada ära rahvastiku killustatus ning panna tööle kohalikud omavalitsused koostöös partneritega (Kattai jt, 2018).

Reformid ei too aga alati kaasa tegelikke muutusi, sest reform eeldab tihedat koostööd kõikidelt osapooltelt, kuid reformide läbiviimine võib kaasa tuua hoopis vastupidiseid tulemusi oodatule. Siinkohal on oluline eristada ideed, teostust ja praktikat (Greve jt, 2016). Põhjuseid, miks haldusreform võib ebaõnnestuda, on mitmeid. Näiteks Danopoulos jt 2002, tõi välja, et haldusreformi ebaõnnestumise põhjuseks võib olla erinevalt mõistmine, korrupsioon, otsuste tegemisel vähene sõnaõigus ning täie tõsidusega mitte suhtumine. Varul, 2019 leiab, et reformi ebaõnnestumise põhjuseks võib olla ka elanike arvamuste ignoreerimine ning vähene ettevalmistusaeg.

Haldusreform on mõttekas vaid siis, kui kultuuriteenus omavalitsuste liitmise tulemusena paraneb. Igapähe peab olema võimalus kultuurielus osaleda, sellest osa saada ning koguda uusi teadmisi. (Indrek Saar, 2016)

Iga uus reform on ajamahukas ja riskantne, sest tulemusi saab hinnata alles aastate või aastakümnete pärast. Vaadates teiste riikide haldusreformi kogemust, saab öelda, et iga otsus tuleb hoolikalt igast aspektist läbi kaalutleda, kuna oht uuenduste läbikukkumiseks on suur (Sepp & Noorkõiv, 2018)

2.2. Kultuuriosalus ja selle seos kodanikuühiskonnaga

Mõistet “kultuur”, “osalus” või “kultuuriosalus” on väga raske sõnastada, sest üksikult seisvad mõisted on arusaadavad laiemale ringkonnale, kuid nende tähendus on mitmeti mõistetav. Kultuur on Janson (2012) sõnul ilma kindlate piirideta inimeste loome, mis on mitmetähenduslik. Osalus tähistab Birgit Lüüsi (2012) sõnul seotust ühiskonnaga või kaasalöömist mõne grupi tegevuses. “Kultuuriosalus” (Cultural participation) on teatud tüüpi

sotsiaalne käitumine, seotus, kaasalöömine, osalemine sotsiaalsetes praktikates, mida mingis konkreetses sotsiaalses kontekstis peetakse “kultuurilisteks” (Kalvina, 2004). Olenemata kultuuri ja kultuuriosaluse definitsioonidest, toob ÜRO inimõiguste deklaratsioon artiklis 27 välja, et “Igaühel on õigus vabalt osa võtta ühiskonna kultuurielust, nautida kunsti ja saada osa teaduse edusammudega kaasnevatest hüvedest” (Välisministeerium, 2013).

Kultuuriosalus käib käsikäes kultuuriteenuste kättesaadavusega, mille võimaldamine on suur probleem paljudele Euroopa riikidele nagu näiteks: Austria, Soome, Gruusia, Läti, Leedu, Hispaania, Holland, Rootsi ja paljud teised (Negrier jt. 2020). Kultuuriosalus ei piirdu ainult kõrgkultuuri tarbimisega, vaid kultuuriosalus mängib rolli meie igapäevaelus, parandades kogukonna elukvaliteeti (Morrone, 2006). Matarasso, 1997 uurimusest selgub, et kultuuriosalus avaldab positiivset mõju ühtekuuluvusele, üksteiste mõistmisele, isiklikule arengule, kultuurielu tugevdamisele ning tervise ja heaolu parandamisele. Brown, 2004 leiab, et osalemist saab jagada kolme gruppi: leidlik osalus, tõlgendav ning vaatluslik osalus. Osalemine võib olla nii passiivne (teatris käimine) kui ka aktiivne (vabatahtlik töö kontserdil piletimüüjana) ning hõlmab endast rohkemat kui publiku kaasamine või kohalviibimine. Paraku jääb järjest vähemaks koosloomet ja ühiste otsuste tegemist (Negrier jt. 2020).

Kultuuri teemasid käsitletakse haldusreformi käigus väga vähe või sootuks mitte, kuid haldusreformist tulenevalt vajavad kultuuriorganisatsioonid reguleerimist ja koordineerimist. Kohalik omavalitsus saab küll kujundada välja oma kultuuripoliitika, kuid seda kõikide piirkondade huve ja jätkusuutlikkust arvesse võttes (Valk, 2018). Eestis peavad kohalikud omavalitsused võimaldama raamatukogude, rahvamajade, spordibaaside ülalpidamise, kuid sealsed pakutavad teenused ei pruugi kogukonna soove rahuldada. Just seetõttu on oluline kogukonna kaasamine ning indiviidide toetamine omaalgatuste puhul (Lüüs, 2012), sest huviringid, spordivõistlused, kontserdid on üks osa toimivast kultuuri jätkusuutlikkusest maapiirkondades, mis võimaldavad elada vaheldusrikast ja huvitavat elu.

Paljude inimeste arvates ei moodusta kunst omaette valdkonda nagu näiteks haridus, ajalugu või muu sarnane valdkond, mistõttu on üheks suureks probleemiks kunstivaldkonna nähtamatus ühiskonnas, kuigi kunstivaldkond on tohtu (Hoop, 2017). Olgugi, et kultuur meelitab ligi turiste, annab väärtust kogukonnale ning jääb kestma sajanditeks, tuleb kunsti ja teiste kultuuri valdkondade rahaliste vahendite saamiseks tihti valitsust veenda selle headuses ja vajalikkuses. Eelarve kärbetest tingituna on hakanud kunstiorganisatsioonid pöörduma järjest enam erasektori poole, sest valitsus kehtestab järjest enam piiranguid ja tingimusi

kunstivaldkonnale, tingides arutelu mis kuulub kunsti alla ja mis mitte (Pick, John 2008). Selline süsteem on pannud järjest enam kodanikuühendusi vaatama projektide kaasfinantseerimise poole erasektoris, kus kohalike omavalitsuste vabaühenduste rahastamise uuringu kohaselt saavad enim rahastust MTÜ-d. Eestis on kultuurivaldkonna peamiseks rahastusallikateks projektitoetused ning tegevustoetused (Tallinna Ülikool, 2021). Minu arvates võib riigipoolne kultuurirahastuse kärpimine viia paraku kultuuri hääbumiseni, sest nähes, mis olukorras on paljud rahvamajad, kui vähe saavad kultuuritöötajad töötasu ning milliste tingimustega tuleb kultuuripärandid edasi kanda, on rahastuse kärpimine kultuurisektorist suure mõjuga meie tulevikust.

Reformid mõjutavad kohalike omavalitsustega seotud inimeste igapäevaelu, mistõttu on eriti oluline inimeste enda kaasrääkimine, kuna otsuste tegemine hõlmab suuremat valijaskonda, kuid mille tõttu on reforme keerulisem läbi viia (Gow, 2012). Kaasamise hea tava näeb ette, et valitsusasutused kaasavad kohalikke elanikke neid puudutavate otsuste kujundamisel, kuid kaasamine eeldab info vahetust ja kodanike informeerimist eesmärgiga tagada parim kvaliteet (Mäeltsemees, Sepp, Võigemast jt. 2015). Indrek Saare sõnul (2016) ei ole oluline vaid hea põhiteenuste kättesaadavus, vaid vaimne keskkond, millega inimesed igapäevaselt kokku puutuvad ning haldusreformi saab lugeda Saare sõnul õnnestunuks, kui sealt ei puudu ka kultuurialane jätkusuutlikkus, sest riigi omapära sõltub kultuuripärandi hoidmisest ja arendamisest.

Võib järeldada, et reformid on aeganõudvad, ent vajalikud. Inimeste huvi arvesse võttes loovad kohalikud omavalitsused usaldust ning aitavad kaasa kohaliku elu toimimisele. Omavalitsus peaks tugevdama valla kodanike koostööd, kuna see aitab leida üles valla probleemseid kohti, mida paremaks muuta, kindlustab efektiivsema ideede elluviimise, loob usaldust ning tugevdab demokraatiat. Teisalt nõuab kodanike ideede arvestamine ja elluviimine suuremat ressursi, rohkemat aega ja oskusi (Kopli, 2002). Kui Põhjamaade kodanikud on jäänud silma oma suure osalusega mitmete küsimuste otsustamisel (Greve jt, 2016), siis Eestis kahjuks nii ei ole. Lähtuvalt iseenda praktikast võin väita, et valla otsustamist vajavates küsimustest puudub paljudel enda arvamus või soov kohalikes küsimustes kaasa rääkida. Vähene kaasrääkimine võib olla tingitud näiteks huvi puudusest või rahulolust käsitletava teema suhtes. Olgugi, et uuenduste mõju ei pruugi olla alati esmapilgul kõigile positiivne, tuleks anda võimalus kaasa rääkimiseks igaühele.

Kodanikuühenduse roll kohaliku elu arendamisel on märkimisväärselt suur, sest see aitab välja selgitada nende endi probleeme ja kitsaskohti vallakodanikena, millele kohalikud omavalitsused võimalusel lahenduse peaksid leidma. Kodanikuühiskond on tihedalt seotud kultuuriosalusega ning kitsaskohtadest mitte rääkimine toob kaasa pahameele ja umbusalduse kohaliku omavalitsuse vastu (Kopli, 2002). Leidub neid, kes usaldavad kohalike omavalitsuse muudatusi kaasa toovaid otsuseid, kuid ka neid, kes on mingitel põhjustel uuenduste vastu. Ükski muutus ei saa toimida sõltuvalt indiviidi otsusest, vaid mida suuremat hulka inimesi tehtav otsus puudutab, seda suurem on rõhk ühisaruteludel ja kaasaráákimistel. Inimesed osalevad paraku järjest vähem poliitilistes protsessides, sest usaldus poliitikute ja kohaliku elu arendajate vastu on vähenemas, mistõttu räägitakse järjest vähem kaasa ka uuenduste kujundamisel (Kopli, 2002). Kultuurielu mitmekesistamiseks ja säilitamiseks on kohalike elanike arvamus väga oluline ning kultuurielu mitmekesistamise nimel peaksid pingutama kõik alates elanikkonnast kuni kohaliku omavalitsuseni välja, sest kogukonna kaasaráákimine võimaldab teha muudatusi ja ettepanekuid kultuuriprogrammis. Minu enda kogemuse põhjal saan öelda, et Viru-Nigula vald toetab, aitab ja julgustab rääkima enda mõtetest, et uued algatused leiaksid tee kodukoha praktikas.

Kultuurialane jätkusuutlikkus sõltub paljuski inimeste enda kaasaráákimistest kohalikes omavalitsustes, kuid kahjuks on minu arvates Eesti inimesed üsna tagasihoidlikud ning ei kipu oluliste otsuste kujundamisel kaasa rääkima. Eesti inimeste jaoks on aga kultuurist osavõtmise Euroopaga võrreldes kõrgel kohal, kuid kultuuriline kättesaadavus on piirkonniti piiratud, kultuuritöö väärtus kahaneb ning kultuuritöö tingimused vajavad parandamist (Kultuuri arengukava 2021-2030). Paraku ei ole haldusreform suutnud ka muuta ääremaastumist, sest rahvastik väheneb endiselt ning haldusüksuste piiride muutmine sellele kaasa ei aita (Nael, 2017).

Olgugi, et kultuur on üks osa haridusest ning hõlmab laialdase maailmapildi loomist ja avastamist, on selle osatähtsus riiklikes õppekavades märgatavalt vähenenud (Pick, John 2008). Eestis on kultuur ja haridus omavahel tihedalt seotud, kuid selle hindamine on õppekavades probleemseks kohaks, sest õpetajad ei oska seostada ainekava ja õppekava üldosa (Mänd, 2015). Arvamusi on erinevaid, mistõttu on raske hinnata, kuidas on haldusreformi tulemused mõjunud Eestis kultuurikorraldusele, kuid minu arvates on oluline teha ära suur töö enne reformi, et uuendused oleksid vastuvõetavad ja võimalikult valitud kõikide osapoolte jaoks. Eesmärgi saavutamiseks peaks kaasama elanikke, sest see tagab ühiskonnas kõikide osapoolte heaolu ning kindlustab usu omavalitsuse tegevustesse.

3. MEETODITE JA UURITAVA MATERJALI KIRJELDUS

Magistritöö koostamisel kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit individuaalsete intervjuude puhul, sest kvalitatiivne meetod loob võimaluse keskenduda peamistele seisukohtadele ning tõlgendada vastuseid lähtudes peamisest (Kalmus jt, 2015). Kvantitatiivset meetodit kasutasin kohalike elanike küsitluse koostamisel, sest see eeldab küll suurt eeltööd, kuid võimaldab tulemusi üldistada arvuliste näitajatega (Uus, 2007). Lisaks kasutasin töös meetodina dokumentide analüüsi.

Uurimist alustasin Viru-Nigula valla kultuurikeskusest kui organisatsioonist, kus tutvusin olemasolevate põhikirjade ja dokumentidega, et saada ülevaatlik pilt, mis ja kuidas on varasemalt toimunud. Peamisteks dokumentideks olid Viru-Nigula valla Kultuurikeskuse põhikiri, Kunda linna Klubi 2006-2015 SWOT analüüs ning sotsiaalmeedia lehed (Kunda linna klubi leht, Viru-Nigula rahvamaja ja Aseri rahvamaja). Lisaväärtust andis ka kevadel, 2021 tehtud kultuurikorralduse praktika, mille käigus õppisin asutust rohkem tundma. Kõikidest dokumentidest saadud info põhjal koostasintervjuu küsimuskava, pidades silmas uurimuse eesmärki ja uurimisküsimusi.

Pool-struktureeritud intervjuu võimaldas intervjuueeritavat suunata, kuid samas jäi vastajal võimalus avaldada vabas vormis oma arvamusi ja seisukohti. Intervjuu, kui meetod, on parim lahendus empiiriliste uurimuste tegemiseks, mis pealtnäha tundub lihtne, kuid tegelikult nõuab aega ja süvenemist. Intervjuu võimaldab välja tuua vastaja isiklikku kogemust ning arvamusi, kus küsitaja saab jälgida vastaja näoilmeid, mida hiljem ka analüüsida (Annist ja Kaaristo, 2017). Intervjuu õnnestumine sõltub sellest, kuidas suhtub kuulaja intervjuueeritavasse, suhtluse käigus tekkivast õhkkonnast ning keskkonnast, kus intervjuu läbi viiakse. Lisaks eelnevale mängib suurt rolli ka intervjuu läbiviia ja vastaja hääletoon, küsimuste oskuslik esitamine, kehakeel, valmisolek vastamiseks ning heli- või videosalvestus (Metsvahi, 2017). Eelnevate põhjenduste tulemusena võin öelda, et intervjuu oli väga tõhus meetod uurimiseks, sest vastajad avasid enda seisukohti komplikatsioone tundmata ning nende kehakeelest oli tunda mugavust, rahulolu ja valmisolekut. Näiteks naeratasid vastajad mitmel korral, arutlesid teemasid sügavuti ning julgustasid lisaküsimuste korral veelkord ühendust võtma. Selline õhkkond tegi intervjuude tegemise mugavaks ka minu enda jaoks.

Intervjuu küsimused jaotasin kahte erinevasse kategooriasse. Esimeses pooles puudutasid küsimused aega, mis jäi enne haldusreformi ning seejärel teises pooles uurisin aega, mis on toimunud ja toimub tänaseni peale haldusreformi. Küsimuskava töötasin välja intervjuude jaoks varasemalt ning küsimused olid peamiselt tõlgendamist eeldavad, sest oluline oli minu jaoks vastaja enda seisukoht, mis oleks sõltumatu teiste arvamustest. Tõlgendavad küsimused eeldavad enda arvamuse lahtiseletamist ja põhjalikku süvenemist, sest nende põhjal saab analüüsida muutuste protsesse ning hoiakuid (Lepik jt, 2014). Esitasin lisaküsimusi intervjuude ajal vastajatele, et täpsustada detaile või jagatud infot. Poolstruktureeritud intervjuud võimaldasid saada ülevaate kultuuriga seotud juhtide korraldusmeetoditest vallas ning juhtimispõhimõtetest.

Intervjuude valimi moodustasid Viru-Nigula vallas töötavad kultuuritöötajad ning kultuuriga seotud isikud, kes olid kultuurialaste sündmuste korraldamisega varasemalt kokku puutunud. Sinna kuulusid valla endine kultuurijuht Keio Soomelt, kes töötas antud ametis kuni juulini 2021, Kunda Kultuurikeskuse direktor Kristi Onkel, Aseri rahvamaja kunstiline juht Alevtina Jermakova, kes liitus Viru-Nigula vallaga alles pärast reformi, Aseri rahvamaja administraator Ljubov Gorbanjova, Kunda Külaseltsi eestvedaja Maire Sepp ning Viru-Nigula valla kultuurielu rikastamisega seotud isik, kes soovis jääda anonüümseks ning kelle puhul kasutan edaspidi varjunime Mari. Intervjueeritaval on õigus jääda anonüümseks isiklikel põhjustel ning intervjueerija peab selle tagama intervjuude eetikast lähtudes (Lepik jt, 2014). Viisin läbi isikutega individuaalselt eelnevalt kokkulepitud ajal ja kohas kuus poolstruktureeritud intervjuud, paludes intervjuude salvestamiseks eelnevalt luba. Ühel korral toimus intervjuu läbi Zoom.ee keskkonna, kuna kokkusaamine kauge vahemaa tõttu polnud võimalik.

Intervjuude läbiviimine õnnestus minu hinnangul hästi, sest vastajad olid avatud meelega, kokkulepped läbiviimise osas tulid kiirelt ning suuremaid tõrkeid ei esinenud. Zoom keskkonnas läbiviidud intervjuu kulges probleemideta, kuid anonüümsust soovinud Mari jäi küsimustikule vastates veidi napsõnaliseks, mis tegi tema intervjuu analüüsi raskemaks, kui teiste vastajatega. Metsvahi (2017) sõnul aitab intervjuu läbiviimisel kaasa soodsa keskkonna loomine, kus küsitleja saab jagada lisaks intervjueeritava vastustele oma kogemusi ja arvamust, millega ta toetab ja julgustab vastajat rohkem ja avatumalt rääkima. Eelnevast põhimõttest lähtusin ka kõiki intervjuusid läbi viies. Intervjuudega sain rikkaliku infot kultuurikorraldusest Viru-Nigula vallas enne ja peale haldusreformi, mille tegid võimalikuks

intervjuudesse õigesti valitud inimesed, sest vastused tulid vastajatelt pikalt mõtlemata ning ladusalt.

Viru-Nigula valla elanike seas viisin läbi veebipõhise küsimustiku, mille eesmärgiks oli leida üles valla kultuurilised kitsaskohad ja arenemisvõimalused. Tulemuste abil saab Viru-Nigula vald teha otsuseid kohaliku elu paremaks muutmisel. Kuna vald on üsna väike ning rahvastik vananeb, on oluline, et inimeste vajadused ja eelistused kultuuritarbimisest oleksid selgesõnalised ja arusaadavad. Elanikkonna küsitluse vajadus tekkis peale pool-struktureeritud intervjuude läbiviimist, sest kultuurikorraldajate vastustest selgus mitmel korral, et kohalik elanikkond näeb asju teisiti, kui kultuurijuhid ja korraldajad. Küsitlus, kui uurimismeetod, on kõige enam levinud ühiskonna uurimismeetod, mis võimaldab saada teavet ühiskonna vajaduste, hoiakute ja arvamuste kohta (Lagerspetz, 2017), mistõttu antud meetodit ka kasutasin.

Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldas saada kohalike elanike tagasisidet kultuurikorralduse kohta vallas enne ja peale haldusreformi. Küsitluse viisin läbi valla elanike seas, kes on varasemalt mõnel kultuurisündmusel osalenud või tahaks edaspidi osaleda. Küsimustiku koostas *Google Survey* programmis nii eesti kui ka vene keeles ning küsimustik koosnes nii avatud kui ka suletud küsimustest. Vastusevariantide etteandmisel lähtusin põhimõttest, et iga vastaja oskaks ennast mõne vastuse alla liigitada. Vastusevariantide etteandmine lihtsustab autori jaoks vastuste võrdlust ja analüüsi (Lagerspetz, 2017). Oluliseks pidasin anonüümsust, et saada ausad vastused, häbi kartmata. Küsitluses osalejad leiti läbi sotsiaalvõrgustiku, tehes koostööd Viru-Nigula valla ja Kunda Klubiga, mis kutsusid üles inimesi oma arvamust avaldama läbi kodulehtede ja sotsiaalmeedia. Küsimustiku skaalad lähtusid põhimõttest, et ülesehitus oleks loogiline ja sümmeetriline, sest selline lähenemine ei kalluta vastajate arvamust kummalegi poole (Beilmann, 2020). Kokku osales uurimuses 70 inimest.

Küsimustiku väljatöötamine ja küsitluse läbiviimine sujus hästi, sest vastused tulid oodatust kiiremini ning inimesed olid saanud küsimustest peamiselt õigesti aru. Esines üksikuid ebamääraseid vastuseid, kus tunda oli isikliku konflikti valla või valla ametnikega. Näiteks küsimus, kus palusin nimetada valla suurima kitsaskoha kultuurikorralduses, toodi vastuseks välja “vallavanema töötasu”. Minu arvates ei ole vastus kompetentne, sest vallavanema töötasust ei sõltu valla käekäik, areng ja kultuurikorraldus. Raskeks tegi küsimustiku väljatöötamise asjaolu, et minu vene keele oskus on puudulik, kuid vaadates venekeelse

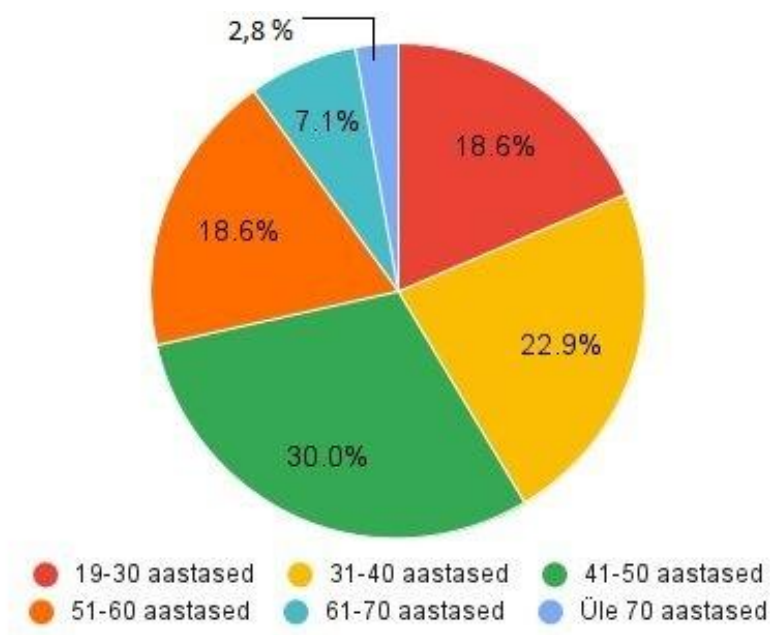
elanikkonna protsenti Viru-Nigula vallas, oli venekeelne küsimustik hädavajalik. Probleemi lahendamiseks palusin abi oma tuttavalt, kes küsimustiku ja venekeelsed vastused hiljem ära tõlkis. Küsimustiku abil oli kõige lihtsam ja kiirem võimalus vastuseid koguda, töödelda ja anlüüsida, sest küsimustikku oli võimalik täita ainult veebikeskkonnas ning paberküsitluste jagamise ning kokkukorjamise peale aega ei kulunud. Küsimustik oli avatud Google Survey keskkonnas 09.03.2022-19.03.2022 ning koosnes 21-st küsimusest. Info uuringu põhjenduse ja leitavuse kohta küsitlusele vastajatele oli kirjas küsimustiku alguses. Avatud küsimustele oleksin oodanud aktiivsemat vastamist, sest välja tulid küll kultuurikorralduse kitsaskohad, kuid ettepanekuid paremaks muutmiseks oli vähe. Vastustest võis välja lugeda kohati inimeste pahameelt kultuuri mittetoimimise pärast, kuid kõrvutades elanike vastuseid kultuurikorraldajate omadega, saab leida põhjendusi, millest on tingitud inimeste pahameel.

Andmete ja dokumentide analüüsi etapis korrastasin ja grupeerisin saadud materjali, millele järgnes materjali analüüs. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab uurida tekstide sisu ning nende tähendusi (Kalmus jt, 2015). Leidsin sisuanalüüsi käigus olulisemad teemad ja vastused ning grupeerisin need vastavate koodidega ühtsesse faili, et intervjueeritavate vastuseid omavahel ning hiljem ka elanikkonna vastustega võrrelda. Võtsin töö kirjutamisel arvesse uurimiseetika põhimõtte, kus minu tegevus ei tohi ohustada vastajate heaolu.

3.1 Küsitlusele vastajate iseloomustus

Kokku vastas küsimustikule 70 inimest, kellest 53 eestikeelsele ning 17 venekeelsele küsimustikule. Kõigist vastajatest omakorda 52 olid naised ning 18 mehed. Naiste osakaal küsimustikule vastamisel oli tunduvalt suurem ning sama võib tõdeda ka vaadates kultuuriürituste külastatavust Viru-Nigula vallas, kus naisi võib üritustel näha rohkem, kui mehi. Uurimusele vastajate vanuseline jaotus on välja toodud joonisel 5, mis näitab, et kõige nooremad vastajad jäid vanusesse 19-30. Küsimustikule ei vastanud ükski alla 18-aastane inimene, mis minu arvates on murettekitav, sest suur osa kultuurikorraldusest võiks lähtuda just noorte ettepanekutest ja arvamustest, kuna Kultuuriministeeriumi (2013) kohaselt on aastaks 2030 noorte elu ja töökoha jaoks soodne koht just Eesti. Vastuste puudumine alla 18-aastaste inimeste seas võis olla tingitud ka küsimustiku olemasolu teadmatusest. Tagantjärele vaadates oleksin pidanud lähenema noortele näiteks läbi kooli või kooli esindaja, et jagada infot olemasoleva küsimustiku kohta.

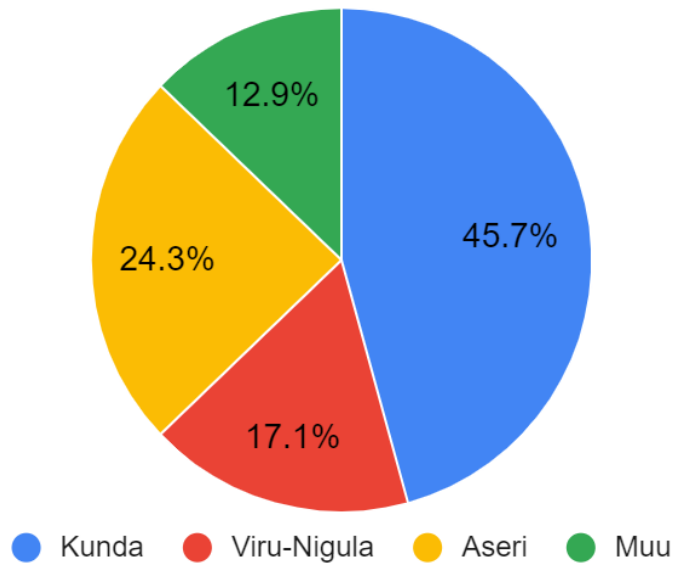
Kõige vanemad vastajad olid üle 70 eluaasta, kuid nende osakaal oli väga väike, võrreldes vallas elavate pensioniealiste inimestega. Minu arvates võib üle 70 aastaste elanike väike vastajate arv olla tingitud nii ligipääsetavusest kui ka kättesaadavusest, sest palju sõltus arvuti kasutamise oskusest, kuna küsitlusele sai vastata ainult veebikeskkonnas. Eakatel on raskem tänapäevaste tehnoloogiliste vahenditega hakkama saada, kuna nende kogemus on väike või täiesti olematu (Fisk jt, 2009). Kõige suurema osakaalu küsitlusele vastanutest moodustasid 41-50 aastased (30% kõigist vastajatest) ning 31-40 aastased (22,9%), mida oli ka oodata tänu tehnoloogiliste vahendite pidevale kasutusele. Viimased kaks vanusegruppi on kõige aktiivsemad ka valla kultuurisündmusi küllastades.

Joonis 5. Uurimusele vastajate vanuseline jaotus

Uuringus osalejatest oli kõige rohkem vastajaid (32) pärit Kundast, mis moodustas kõikide vastajate arvust 45,7%. Vastajate arv on seoses Viru-Nigula vallas elava rahvastiku paiknemisega, kus statistiliselt kõige rohkem inimesi elabki Kundas. Seetõttu oli kõrgeim vastajate protsent ootuspärane. Aserist oli vastajaid 17 ehk 24,3% ning Viru-Nigulast 12 inimest ehk 17,1%. Positiivne üllatus esines ka Aseri vastajate seas, kus vastajate hulk oli oodatust kõrgem. Viru-Nigula elanikkonnalt oleksin oodanud suuremat tagasisidet kultuurikorralduse kohta, kuid ei saa välistada ka küsimustiku levitamise viga, kus oleksin pidanud leidma rohkem sobivama lahenduse ka nendeni jõudmiseks. Võin eeldada, et küsimustikule vastasid inimesed, keda käesolev teema puudutab ning inimesed, kes ei vastanud, leiavad, et Viru-Nigula valla kultuurikorraldusega on kõik hästi.

Vastusevariandi “Muu” alla koondusid inimesed, kes olid märkinud oma elukohaks mõne küla Viru-Nigula vallas (Pada, Rannu, Malla) või vastuse, milles täpset asukohta ei selgu. Näiteks: “Küla”, “endine Viru-Nigula valla territoorium” või “Viru-Nigula vald”. Inimeste elukohaline jaotuvus on näha joonisel 6.

Joonis 6. Uurimusele vastajate elukohaline jaotus

4. TULEMUSED

Magistritöös soovisin teada saada, millised on haldusreformi tulemusena tekkinud muutused Viru-Nigula valla kultuurivaldkonnas, millised on Viru-Nigula valla kultuurialased kitsaskohad ja probleemid ning millised on Viru-Nigula valla arenguvõimalused kultuurikorralduses.

Peatüki alguses mõtestan intervjuusid ja dokumente analüüsides, milline oli kultuurikorraldus enne haldusreformi, kuidas ja milliseid üritusi korraldati enne ning milline oli kultuuriline kättesaadavus enne haldusreformi. Peatüki teises pooles keskendun kultuurikorraldusele peale haldusreformi ning muutustele, mis on seotud haldusreformiga, sidudes seda eespool väljatoodud kirjandusega.

4.1. Kultuurikorraldus enne haldusreformi

Viru-Nigula valla eelmise kultuurijahi Keio Soomelti ja Viru-Nigula valla Kunda Kultuurikeskuse direktori sõnul oli varasemalt Kundas üks kultuuriasutus, mis kandis Kunda linna Klubi nime ning mille alluvuses oli ka Kunda muuseum ning Kunda noortekeskus, kus koordineeriti noorsootööd ja malevaid. Viru-Nigula ja Aseri rahvamajad olid eraldi registrikoodiga asutused, mis toimetasid vastavalt enda võimalustele ja huvidele, lähtuvalt enda maja eelarvest.

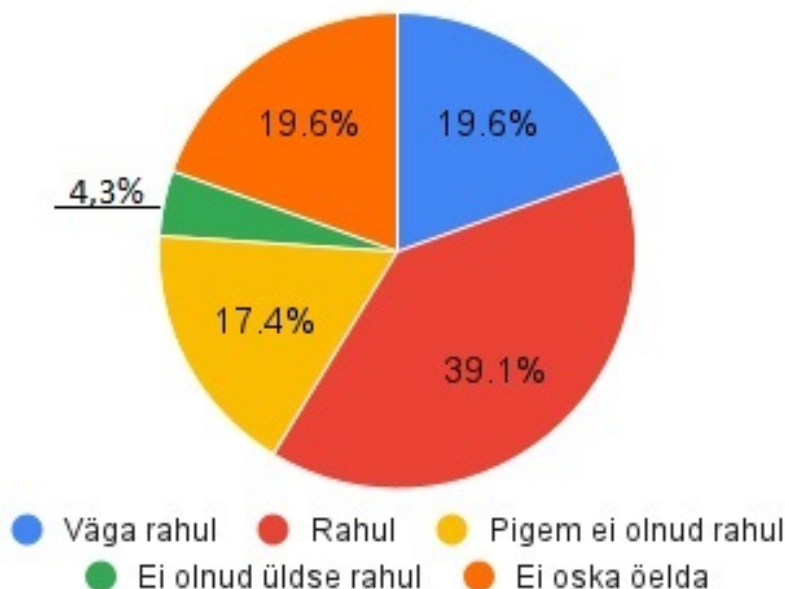
Sündmuste korraldamine toimus sarnaselt tänapäevaga. Kultuurikorraldajad korraldasid erinevaid rahvasündmusi lähtudes inimeste soovidest, võimalustest, vajadustest. Ühiselt tähistati samu tähtpäevi nagu tänapäeval, kuid tantsuõhtuid, kus inimesed koos käisid, oli rohkem. Rohkem oli ka väiksemates küldes elanikke, kui praegu, mis tegi sündmuste korraldamise kultuurikorraldajate jaoks lihtsamaks. Inimeste arvust sõltub sündmuse mõju kogukonnale, sest mida vähem on inimesi, seda väiksem on mõju kogukonnale (Allen jt, 2011).

Aseri rahvamaja administraator Ljubov Gorbanjova tõdeb, et enne haldusreformi oli raha ja huviringe vallal justkui rohkem, mis võimaldas tegutseda suuremal määral, kui praegu, kuid huviringid, spordivõistlused ja kontserdid tagavad jätkusuutlikkuse maapiirkondades, sest need annavad võimaluse rikastada oma igapäevaelu (Lüüs, 2012). Tehnikat oli küll vähem,

kuid töökäsi, raha ja võimalusi oli justkui vallal rohkem. Sündmuste korraldamisel lähtuti kodukoha traditsioonidest ja huvidest, mis toimus teiste valdadega eelnevalt nõu pidamata.

Minu läbiviidud Viru-Nigula valla elanikkonna uurimusest selgus, et kohalikud elanikud olid kultuurikorraldusega enne haldusreformi peamiselt rahul (Joonis 7). 39,1% inimestest vastas, et olid rahul kultuurikorraldusega enne haldusreformi, 19,6% oli väga rahul ning sama palju inimesi ei osanud paraku vastata. Rahulolu inimestes tõi see, et toimus rohkem üritusi, erinevad huviringid rikastasid kogukonda ning kohapealne kultuurielu töötas mitmekesiselt. Paljuski toodi ka välja asjaolu, et kultuuriüritustel oli hea ja mugav käia, kuna teenused olid lähemal ja kergesti kättesaadavad. Kodukohas kohapeal toimusid traditsioonilised üritused ning uudsed ettevõtmised, mis olid suunatud erinevatele huvigruppidele.

Inimeste üritustel käimine sõltub asukohast ja transpordisüsteemist kodu, töö ja kultuurisündmuste vahel (Veiler, 2013). Peamisteks põhjusteks, miks inimesed ei olnud kultuurikorraldusega enne haldusreformi rahul, olid Kunda Klubi kaugel asukoht vastajate elukohast ning info killustatus, kuid võrreldes mitmete teiste Euroopa riikidega, on kultuuriteenuste kättesaadavus Eestis parem, kui mõnes muus Euroopa riigis, nt Austrias, Leedus või Hollandis (Negrier jt, 2020). Küsitlusele jäi vastamata nendel kodanikel, kes ei elanud enne reformi Kundas või ei tajunud muutusi võrreldes reformieelse ajaga.

Joonis 7. Viru-Nigula valla elanike rahulolu kultuurikorralduses enne haldusreformi

4.2. Ohud ja võimalused, tugevused ja nõrkused seoses valdade ühinemisega

Lisaks eeltoodule oli inimestel seoses ühinemisega nii hirme kui ka ootusi. 2017. aasta haldusreformi konkreetseid tulemusi oli raske ette näha, kuid omapoolse hinnangu ohtude ja võimaluste osas andsid mitmed Viru-Nigula valla kultuurikorraldusega seotud isikud. Haldusreformi eelseid ootusi hindasid vastajad viie aasta perspektiivist.

2013-2016 viidi Eesti elanike seas läbi mitmeid uurimusi, mis näitasid iga korraga väiksemat reformi toetust kogukonnast, kuna segadust ja arusaamatust esines järjest enam (Kaldaru, 2018). Väiksemate asulate (Viru-Nigula, Aseri) kultuurikorraldusega seotud inimesed kartsid jääda justkui ääremaaks ja teistest eraldi, sest nende geograafiline paiknemine seda paraku ka soosis. Kardeti ebaühtlast palgataset ning rahalise ebavõrdsuse kujunemist, kus kõik vahendid suunatakse kõige suuremasse asulasse (Kundasse), kuid rahandusministeeriumi, 2019 hinnangul loodeti ühinemisega seda parandada.

Kunda Kultuurikeskuse direktor Kristi Onkel arvas, et ühinemisega seoses võib tekkida oht, kus inimesed muutuvad väga rahulolematuks. Näiteks kui üritus toimub Aseris, ei ole rahul Kunda inimesed, kui üritus toimub Kundas, ei ole rahul Aseri inimesed jne (Kristi Onkel intervjuu, 08.02.2022). Rahulolematus näitab soovi millegi parema järele, mida võib ajendada inimese uhkus (Josiptšuk, 2018), kuid Onkeli sõnul valitakse ürituse toimumiskoht aga vastavalt võimalustele, kus arvestatakse nii kontserti eripärasid, inimeste eeldatavat arvu kui ka eelarve võimalusi. Näiteks peab Vabariigi aastapäeva vastuvõtt toimuma just Aseris, kuna Aseri rahvamaja mahutab kõige rohkem inimesi. Mereluulepidu peab toimuma Kundas, kuna mere lähedus on kooskõlas projekti ideega. Oluline on aga nii riigi, rahva kui ka juhtide otsuste terviklikkus, sest see vähendab rahvastiku killustatust ning paneb koostööd tegema mitmed erinevad partnerid (Kattai jt, 2018).

Enne ühinemist nähti ohtu veel ka väiksemate asulate kultuurielu hääbumises, justkui kõik kultuuriüritused hakkaksid toimuma ainult suuremas asulas (Kundas). Teisalt nähti ohtu ka inimeste enda suhtumises, mille kohaselt kõik üritused peaksid toimuma inimeste kodukohas, ehkki selline kultuurikorraldus pole rahaliselt mõttekas. Kuna kultuuriosalus ja kultuuri tarbimine mängib rolli meie igapäevaelus, parandades kogukonna elukvaliteeti, on oluline tagada kultuuriline kättesaadavus kõigi jaoks (Morrone, 2006). Väljatoodud ohud saab likvideerida ainult elanike ja omavalitsuse koostöös, sest ääremaastumine ja ürituste

korraldamise põhimõtted ei sõltu ainult ühe osapoole pingutustest. Lahti tuleks lasta põhimõttest “Minu kodukoht” ning asendada see “Meie kodukohaga”, sest ainult sellisel viisil saab ka ühtsustunnet kasvatada. Ühtsustunne ja ühtekuuluvus avaldab aga positiivset mõju üksteise mõistmisele, tervisele ning kultuurielu tugevdamisele (Matarasso, 1997), mistõttu on nende olemasolu väga vajalik.

Väiksemad kohalikud omavalitsused on ühtsemad ning nende juhtimine on Moll, 1998 sõnul lihtsam, sest rohkem on tunda õlg-õla kõrval tunnet, kuid Kristi Onkeli sõnul ei saa väiksemad kohalikud omavalitsused endale lubada kõikvõimalikke asju ja vahendeid kultuurikorralduses, kuna kultuur ei ole vallas prioriteet number üks, mis on ka tema sõnul arusaadav (Kristi Onkel intervjuu 08.02.2022). Keio Soomelt leiab, et väiksemates omavalitsustes on inimestevahelised suhted küll head, kuid kerged on tekkima liiga sõbralikud suhted ja seetõttu on oht korruptsiooniks.

Väiksemates omavalitsustes on inimeste vajadused paremini kaardistatud, kuid finantsvõimekus on madal. Suures kohalikus omavalitsuses pole sa küll jõukas, kuid võimalus ressursi jagada, on rohkem. Näiteks saab kultuuritöötaja haigestumise korral leida koheselt asendaja teisest majast ning suuriritustel ei pea palkama lisatööjõudu. Suuremas omavalitsuses saavad kultuuritöötajad teha tõesti kultuuritööd kui sellist, sest igal asutusel oli oma dokumentatsioon, mida tuli järjepidevalt täita (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Küsitlusele vastanud elanikkonna seas on hulk inimesi, kes arvasid, et ühinemine parandab koheselt elukvaliteeti ja toob valda rohkem raha ning töökohti, kuid Keio Soomelti sõnul ei ole ühinemine mingi võluvits, vaid tehniline protsess, mis on hädavajalik. Suuremad vallad saavad lubada endale küll suuremat laenukoormust, mis aitab küll elukvaliteeti tõsta, kuid äärmuslikes olukordades võib see viia uute probleemideni (Lehemaa, 2018). Teisalt, kui varem said väiksemad haldusüksused laenu võtta näiteks kümne aasta peale, siis peale ühinemist saab sama laenu tagasi maksta 5 aastaga, mis toob vallale kasumlikkust juurde (Moll, 1998). Suure valla võimalusena nähti aga konkurentsivõimelist palka ja töötingimusi, kus ei pea enam võtma tööle mitu inimest 0,5 kohaga, vaid tööle saab võtta ühe täiskoormusega inimese.

Haldusreform on Indrek Saare sõnul õnnestunud siis, kui sealt ei puudu kultuurialane jätkusuutlikkus. Kunda Külaseltsi eestvedajal Maire Sepal haldusreformi osas suuri ootusi ei olnud, kuid ta lootis, et Viru-Nigula ajaloolise tähendusega nimi jääks peale ühinemist alles

ning see ootus on ka täitunud (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022). Minul endal ootusi ega hirme ühinemise osas ei olnud, sest minu elukoht oli sel ajal Lõuna-Eestis.

4.3. Kultuurikorraldus pärast haldusreformi

Haldusreformi tulek on kultuurijuhtide ja korraldajate seas toonud kaasa vastakaid arvamusi ühinemise kohta. Kristi Onkel leiab, et ühinemine näiteks Haljalaga oleks olnud ehk kultuurikorralduse poole pealt sujuvam, kuna noorte generatsiooni ja ühiseid jooni Haljalaga, oleks olnud rohkem. Pigem oleks tahtnud ta näha ühinemist teisele poole, mitte Ida-Virumaa poole, sest Aseri piirkond on juba Ida-Virumaa, mis omakorda suhestub paremini venekeelse keskkonna ja kogukonnaga. Sama meelt on ka Aseri kunstiline juht Alevtina Jermakova, kes tunnistab, et ühinemine Ida-Virumaaga, oleks ilmselt olnud veidi lihtsam kogu Aseri rahva jaoks, sest praegu tuntakse tema sõnul ennast justkui võõrana. Otsused tuleb aga Sepp & Noorkõiv, 2018 sõnul hoolega läbi mõelda, sest oht reformi läbikukkumiseks on suur.

Rahvahääletuse tulemusel otsustati Aseris laiendada Viru-Nigula valla, mitte Lüganuse vallaga, sest kunagi ammu kuulus Aseri Viru-Nigula valale, mistõttu olid inimeste ootused Viru-Nigula vallale suured, kuid kahjuks pole need tänaseks täitunud (Ljubov Gorbanjova intervjuu, 16.02.2022).

Aseri inimesed lootsid ja arvasid, et Viru-Nigula vallaga ühinedes jõuab ka Aserisse rohkem raha, inimesed hakkavad elama paremini, rikkamini, kuid tegelikkuses seda ei ole. Pigem jäi kõik samaks nagu varem. Aseri paiknemise tõttu (eraldi tee ääres) tunnevad inimesed ennast üksinda, mida varem ei olnud. Inimesed tunnevad ennast võõrana ning ühtsustunne puudub (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Lääne jt, 2018 leiavad, et ühinemisega seotud probleemseks kohaks on jäänud püsima kuuluvustunne, mis mõjutab kogu valla elanikke, kuid selleks, et reform oleks edukas ja jätkusuutlik, tuleb arvestada ka kuuluvustunde loomisega (Zimmerbauer, 2008). Alevtina Jermakova sõnul mõeldi, et Ida-Virumaa on vaesem piirkond, mistõttu panused pandigi rohkem Lääne-Virumaa peale (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Ühinemine ei tulnud aga kergekäelise otsusega, vaid eeldas suurt tööd ja planeerimist. Dokumentatsiooni täitmise eest vastutab nüüd üks inimene, kes teeb kogu Kultuurikeskuse dokumentatsiooni. Vähem aega kulub kellegi õpetamisele, suunamisele, ümber tegemisele (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022). Probleemiks on hoopis kultuuritöötajate alatasustatus,

mis teeb personali leidmise väga raskeks (Soomelt, Onkel, Jermakova). Palgatase on küll vallasiseselt ühtlustunud, kuid on endiselt väga madal.

Kui varasemalt oli nii, et kui Viru-Nigula koorijuht sai koorijuhtimise eest keskmiselt 100-150 Eurot [kuus] brutopalka, siis Kundas maksti sama summa aastas. Palgatase oli väga madal, kuid see on tänaseks ühtlasem, kui varem (Keio Soomelt intervjuu 12.02.2022).

Tänaseks on kõik rahvamajad (Kunda, Viru-Nigula, Aseri) koondunud ühise Viru-Nigula valla alla, kus kogu kultuurikorralduse eest vastutab Kunda Kultuurikeskuse direktor Kristi Onkel. Eelarve on kõikidel rahvamajadel ühine ning rohkem korraldatakse ühisüritusi, kus tuleb üksteisega arvestada ja aega planeerida selliselt, et sündmuste ajad ei langeks kokku vallas samal ajal toimuva teise sündmusega. Ühisüritustel on rahvast küll rohkem, kuid ühisosa inimeste vahel on tihti väike ning peamiselt suheldakse siiski enda tutvusringkonnaga, olgugi et ühisüritused võimaldavad tutvuda ja soodustada suhtlemist väljaspool oma kodukohas elavaid inimesi (Pintson-Käo, 2015). Aseri rahvamaja kunstilise juhi Alevtina Jermakova sõnul ollakse justkui vanaviisi iseseisvad, sest tegutsetakse küll eraldi hoones, kuid teisalt sõltutakse siiski Kunda Klubi direktori korraldustest.

Ühinemine annab võimaluse jagada nii eelarvet kui ka inimressurssi, mis võimaldab teha üritusi mitmes erinevas paigas. Oma osa inimeste suhtumise muutmisel mängib ka emotsionaalne aspekt ja Covid-19 pandeemia tulek, mis on elanikud väga koduseks ja ükskõikseks muutunud. Alevtina Jermakova sõnul tekitab selline olukord aga pingeid kultuuritöötajate ja rahva enda vahel, sest kultuuritöötajad püüavad leida võimalusi rahva ühtsustamiseks ja ühisüritusteks, kuid inimesed ei tule sellega kaasa ning kriitikat on palju (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Viru-Nigula valla kultuurijuht Keio Soomelt tõdeb, et haldusreformi tulekuga loodi inimestele pilt, et nüüd hakkab kõik majanduslikult paremini minema, kuid see polnud tõsi, sest reform võib ebaõnnestuda mitmel põhjusel. Näiteks toob Danopoulos, 2002 välja, et reformi ebaõnnestumise põhjuseks võib olla üksteise erinevalt mõistmine, vähene sõnaõigus, korruptsioon või Varul, 2019 sõnul ka vähene ettevalmistusaeg ja elanike arvamuse ignoreerimine.

Kui sa paned kolm vaest maja kokku, saab ühe suurema, kuid mitte rikkama. Mingeid kulusid on võimalik optimeerida, kuid ühinemine jõukamaks ei tee (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Maire Sepp aga tunnistas, et rahaline võimekus on valdade ühinemisega suurenenud, sest kui algselt oli nende tegevustoetus 300 eur aastas, siis nüüd on selleks summaks 2200 eurot, kuigi palju sõltub ka projektide kirjutamisest (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022). Kultuurijuhtide sõnul pole haldusreformi tulek suuremaid rahalisi sissetulekuid kultuurivaldkonda paraku toonud. Eelarved on jäänud peamiselt samasuguseks nagu enne reformi, kuid tehniliste vahendite soetamise võimalused on muutunud paremaks, mida kinnitab ka Valk, 2018 oma uurimuses.

Tehnilisi vahendeid saab osta kolme maja peale ühiseid, mida saavad kasutada kõik (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Leian, et selline majandamine, kus vahendeid jagatakse valla peale, on igati mõistlik, sest ühelt poolt hoiab see kokku finantsiliselt, kuid teiselt poolt paneb inimesi omavahel rohkem suhtlema ja suhestuma, sest olgugi, et reform ei suuda tagada valla arengut, on määrava tähtsusega elanike vajaduste väljaselgitamine ja nendega arvestamine (Kattai jt, 2018).

Inimeste ootus haldusreformi järgse valla suuremast rahalisest võimekusest pole aga täitunud. Ühinemisega saadi küll riigipoolset toetust, kuid rahastus läks valla teiste objektide, teede ja heaolu katteks, mitte kultuuri. Moll (1998) leiab, et kui ei ole tehtud konkreetseid otsuseid, kulutatakse olemasolev raha hetkel vajaminevate kulude katteks, mis ei pruugi olla sihipärane ning seetõttu on oluline paika panna valla tasandil prioriteedid ja võimalused. Kultuurijuht Keio Soomelt on arvamusel, et inimesed mõistavad valesti rahalisi protsesse.

Suurt remonti pole pikalt tehtud juba Kundas, Viru-Nigulas ega Aseris, sest Viru-Nigula ja Kunda rahvamajad olid juba enne üsna heas korras, kuid Aseri maja renoveerimine seisab pigem poliitiliste otsuste taga. Otsustamata on veel, kas jätkata Aseri rahvamaja ülevõlpidamist või mitte. Maja ei täida enam tänaseks vajalikke funktsioone, sest Aseri rahvamaja on suurim kogu vallas, kuid elanikkond üks väiksemaid. Kindlate otsuste taga seisabki Aseri maja renoveerimine või sulgemine, mis ei tähendaks kultuuritegevuse lõppu, vaid ümberkorraldusi teistesse ruumidesse.

Mõistame, et Aseri majasse pole mõtet investeerida, sest saalis on 400 istekohta, hoone on väga suur, kuid vastavaid üritusi ei ole ning saali suurus on liigne isegi kogu valla kontekstis (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Väiksemaid parandusi ja edasiminekuid on näha kõikides majades. Näiteks ehitati märtsis 2022 Kunda Klubi juurde erivajadustega inimestele eraldi sissekäik, kust pääseb Klubisse ka ratastooliga ning väiksemat remonti sai ka 2022 Viru-Nigula rahvamaja. Kunda Külaseltsi eestvedaja Maire Sepa sõnul on iga aastaga majas järjepidevalt muudatusi tehtud. Rahastus tuleneb suuresti MTÜ enda projektidest, millega riiklikest algatustest raha saadakse. Paljud vahendid tulenevad ka annetustest, sest näiteks mõne teise asutuse äraviskamisele minevad toolid sobivad hästi külaseltsi majadesse. Kui varasemalt tähendas mõne vahendi puudumine ürituse korraldamiseks eraldi väljaminekut, siis täna saavad kõik majad omavahel vahendeid jagada, mis on suureks kokkuhoiu kohaks kogu vallale.

Tehniliste vahendite soetamine on kunstiliste juhtide ja Kunda Klubi direktori sõnul käinud peamiselt projektitaotluste või kohaliku ettevõtluse sponsorluse kaudu. Peamised projektitaotluse kohad on PRIA, KULKA ning KOP, kuid paljud asjad tulevad ka Maire Sepa sõnul annetuste kaudu. Vahendite soetamisel on kõige suuremaks positiivseks küljeks vahendite jagamise võimalus, mis annab võimaluse rikastada kõigi kolme maja üritusi lisakulutusi tegemata. Lisaks Kultuurikeskuse korraldatavatele sündmustele kasutab ka Viru-Nigula valla lasteaed oma sündmuste korraldamiseks Kultuurikeskuse tehnikat, mille eest eraldi rendihinda ei küsita. Selline lähenemine võimaldab rikastada kogu valla üritusi lisakulutusi tegemata.

Vaatamata hirmudele loodeti ka kogu kultuurikorralduse süsteemi ühtlustamisele, mis on tänaseks Keio Soomelti ja Kristi Onkeli sõnul ka hästi õnnestunud. Mitu erinevat maja võimaldavad otstarbekamalt asju ja eelarvet kasutada ning tööjõu jagamine suurüritustel lihtsustab oluliselt ürituse korraldamist. Kui väike vald keskendub peamiselt eestvedamise rollile, siis suur vald seevastu arendamisfunktsioonidele (Kattai jt, 2014), mis minu jaoks tänaseks vallas ka hästi toimib, sest uudseid ettevõtmisi on mitmeid.

Pikas perspektiivis jäi reformiga küll töökohti vähemaks, kuid töökoormuse jaotus on ühtlasem. Nt: kui Aserisse palgatakse üks rahvatantsu õpetaja, saab talle pakkuda võimalust töötada mitmes kohas korraga (Aseri, Viru-Nigula ja Kunda), mis võimaldab pakkuda suuremat töökoormust, kui 0,25 ametikohta ning tagab piirkonna jätkusuutlikkuse (Viks, 2018). Selline süsteem peaks meelitama ligi huviringi juhte ka väiksematesse asulatesse. Alevtina Jermakova sõnul saadakse hakkama ka vähemate inimestega, kuid meeles mõlguvad “vanad head ajad”, kui töötajaid oli rohkem. Suuremate ürituste korraldamisel aitavad nüüd

kaasa kõik kultuurikorraldajad erinevatest piirkondadest, mis teeb suurürituse korraldamise oluliselt lihtsamaks. *Vaadates rahvastiku vananemist ja maapiirkondade elanikkonna kahanemist ongi teenuste korraldamiseks vaja paratamatult vähem inimesi* (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022). Vältimaks ürituste koondumist ainult ühte asulasse, loodi ühisüritustel käimiseks peale haldusreformi liikumisvõimalus valla bussiga, mis veab inimesi kontsertidele ja tagasi muret tundmata.

Olen nõus Soomelti arvamusega, et igal küljel on omad plussid ja miinused, kuid kultuurielu hääbub pigem rahvastiku vananemise ja madala palgataseme, mitte haldusreformi tõttu. Inimesed ei suuda vaadata laiemat pilti ning kõik vallasisesed probleemid lükatakse justkui haldusreformi süüks. Arvestada tuleks aga lisaks haldusreformile ka rahvastiku vähenemise ning pandeemia (Covid-19) olukorraga. Rahvastiku vananemine koondab tähelepanu keerulistele olukordadele, kuid sellega tuleks järjest enam harjuda, kuna tegemist on uue tekkiva normaalsusega (Kingo, 2013). Vanematel tööelistel inimestel on mugav Viru-Nigula vallas elada, kuid noored otsivad suuremaid karjäärivõimalusi ning kõrgemalt tasustatud töökohti, mistõttu on rahvastikuränne tekitanud väiksemates maakohtades rahvastiku märgatava vähenemise.

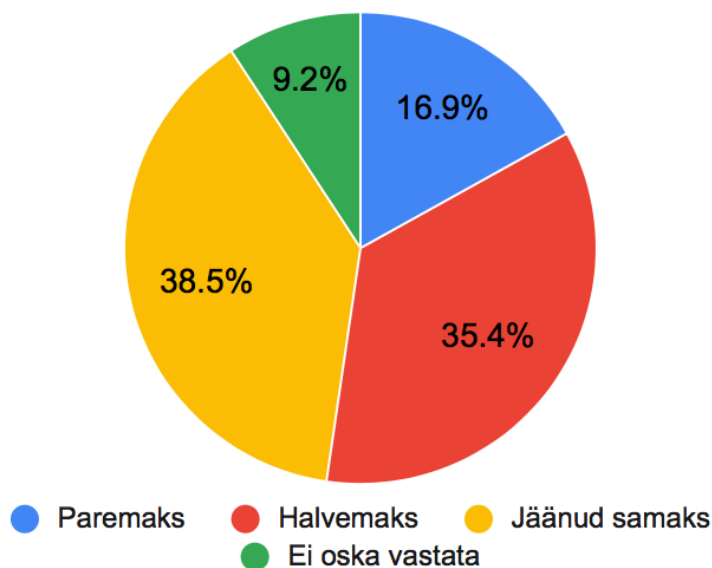
Olgugi, et valdade ühinemine on toimunud, on läbiviidud uurimuse põhjal näha, et inimestel oli ootusi ühinemisele rohkem, kui on täitunud. Minu arvates tekivad ebakõlad ühtses mõtestamises, sest vajalikust selgitustööst on rahva jaoks jäänud vajaka, kuna reformi tulemusi aetakse segamini teiste kultuurikorraldus puudutavate põhjustega. Elanike jaoks on oluline teha eelnevalt head selgitustööd, et kõik mõistaksid ühinemise vajalikkust ühtemoodi. Inimesed peaksid tundma rõõmu, kui valla kultuurisündmusi olenemata asukohast korraldatakse, sest võimalus üritusi külastada, on loodud kõigile valla elanikele.

Leian, et otsused on tehtud ning töötada tuleks sellega, mis võimalused loodud on. Kuna ühinemisotsuses said kaasa rääkida valla kodanikud ka varasemalt, saab ainult oletada, mis oleks kõik olnud teisiti. Tegelikuses toimib ka praegune süsteem, kus kokku liideti Aseri, Kunda ja Viru-Nigula, sest üksteiselt õppida on palju ning erinevate rahvuste eripära rikastab Viru-Nigula valla kultuurielu. Lahti tuleks vaid lasta inimeste enda mugavusest, kus kõik üritused peavad toimuma ainult kodukohas.

Aseri rahvamaja administraatori sõnul võrdlevad inimesed hästi palju, mis oli enne haldusreformi ja mis on tänapäeval. Ljobovi sõnul on paremaks muutunud aga palju, kuid inimesed ei taha või ei oska seda märgata.

Praegu me ei tea, mis oleks olnud, kui oleksime liitunud Ida-Virumaaga või oleksime täiesti eraldi. Inimestel on justkui nostalgia, mis ei lase märgata paremaks muutunud asju. Teed on tehtud korda, kevadeti on meil palju ilusaid lilli istutatud, talvel on kõik kaunistatud, kool tehti korda ja kogu heakord on läinud paremaks (Ljubov Gorbanjova intervjuu, 16.02.2022).

Elanike enda seisukohalt on kultuurikorraldus peale haldusreformi jäänud pigem samaks (Joonis 8), kuid väga suur osa vastajatest leiab, et kultuurikorraldus on läinud halvemaks. Peamisteks põhjusteks tuuakse välja ürituste puudumine kodukohas, ürituste kvaliteedi halvenemine kui ka uudsete ideede puudumine.

Joonis 8. Viru-Nigula valla elanike arvamus kultuurikorralduse muutustest peale haldusreformi

Nii Aseri kunstiline juht Alevtina Jermakova, Viru-Nigula valla kultuurijuht Keio Soomelt kui ka Kunda Külaseltsi eestvedaja Maire Sepp on justkui ühel meelel, et ühinemine on olnud paratamatu, sest rahvastik vananeb, inimesi jääb järjest vähemaks ning üksinda poleks väiksemad kohad suutelised toimima. Ühinemisel on kindlasti ka omad kitsaskohad, kuid tänaseks ei näe nad paremat võimalust väiksemate asulate toimimisest, kui valdade liitmine üheks suuremaks.

Tegelikult ei ole oluline, kas inimene sõidab 5 või 10 km rohkem või vähem üritustele. Valla poolt on organiseeritud tasuta buss, mis võimaldab kõikidel tahtjatel üritustest osa saada (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022).

Valikust, kas ühineda või mitte, on tuntavalt parem otsus väikestel valdadel siiski ühineda, sest kultuuritarbimine on tehtud kättesaadav kõigile, kes seda vaid ise soovivad. Muutustega on raske kohaneda, kuid see on paratamatu.

4.4. Kultuuri kättesaadavus ja mitmekesisus

Valk (2018) sõnul püüti haldusreformi käigus parandada kultuuri kättesaadavust ning kvaliteeti, mis on kõikide Viru-Nigula kultuuriga seotud juhtide sõnul paranenud. Seltsitegevuste üritused on jäänud samaks, kuid suurematele ühisüritustele on juurde tulnud tasuta transpordi võimalus valla bussi näol, mis võimaldab inimestel kodukohast kaugemalt kultuuri tarbima minna. Kultuuriinfot jagatakse mitmete sotsiaalmeedia kanalite kui ka paberkanaljate vahendusel ning kultuuriinfo kättesaadavus on vallas valdavas osas hea (40% vastajatest) või rahuldav (35,7%). Üritustel on näha erinevate piirkondade rahvaste liikumist (Viru-Nigula rahvas käib nii Aseris, Kundas jne kui ka vastupidi), kuid probleemiks on bussiliikluse kasutamine, mis toimib pigem eakate inimestega, kuid üldiselt on väga tagasihoidlik.

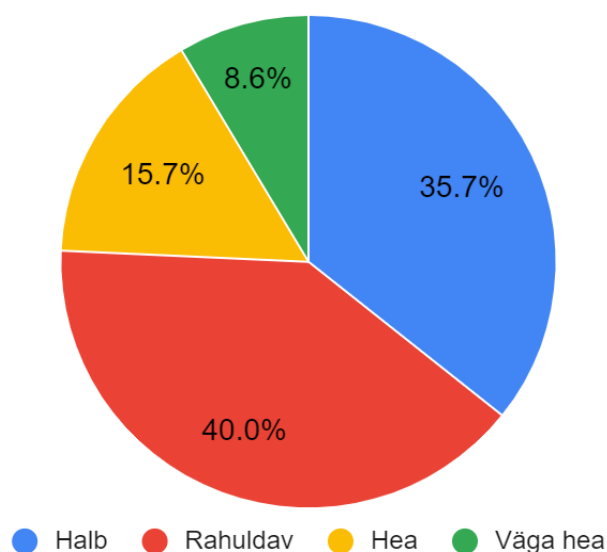
Kui sa bussi ei pane, on tohutu kisa, miks bussi pole, kui bussi paned, siis keegi ei tule (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Viru-Nigula ja Kunda elanikud leiavad, et kultuuri kättesaadavus on valdavas osas rahuldav, kuid Aseri piirkonnas pigem halb (joonis 9). Alevtina Jermakova sõnul on kättesaadavus Aseris seevastu hea, kuid tihti jääb puudu inimeste enda tahtest üritusi külastada.

Kui üritused Aseris toimuvad, kohtab kohalikke inimesi seal vähem, kui inimesi mujalt. Näiteks külastas Aserit tsirkus Lätist, kus kohal oli bussitais lapsi Kundast, kuid Aseri enda lapsi väga vähe (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Sarnaseid näiteid on paraku veelgi, kus elanikkond näitab üles vähest huvi oma kodukohas toimuvate kultuurisündmuste vastu. Kui vaadata Kultuurikeskuse kodulehte, on kalender täis

erinevaid kultuurisündmusi, mis võiksid elanikele huvi pakkuda.

Joonis 9. Hinnangud kultuuriürituste kättesaadavusele Viru-Nigula vallas

Kättesaadavuse poole pealt püütakse pakkuda erinevaid võimalusi kõikides majades, kuid Kristi Onkeli sõnul ei suuda inimesed ära harjuda, et on küll erinevad majad, kuid ühised üritused ja ühtne kogukond. Ühtse kultuuriasutuse saab planeerida kultuurisündmusi erinevale päevale, et kõik soovijad saaksid osaleda, kuid paljuski lähtutakse Onekli sõnul korraldamisel ka võimalustest, asukoha potentsiaalset ja vajadustest. Asukoha valikust sõltub aga tihti sündmuse edu, sest küllastamiseks valitakse lihtsamalt kättesaadavaid kohti (Veiler, 2013).

Minu arvates tunnevad kõige enam eraldatust Aseri inimesed, kuna nendest on valdav osa vene rahvusest, mis võib tekitada mittekuuluvustunnet. Kuuluvuse ja ühtsustunde loob ühisosa leidmine, millega tuleb tegeleda igapäevaselt, väärtustades erinevaid osapooli (Pintson-Käo, 2015). Inimesed tahaksid seal elada justkui 10 aastat tagasi, kui rahvast oli poole rohkem, kuid tänapäeval on Aseri elanikkond kiirelt kahanev ning ainult kohapeal üritusi korralda pole võimalik, sest sellisel juhul toimuksid seal ehk ainult üksikud kultuurisündmused aastas.

Kultuuriline mitmekesisus on Viru-Nigula valla kultuurijuhi Keio Soomelti sõnul paranenud, samuti ka piirkondade omavaheline koostöö.

Kunda kollektiivid käivad esinemas Aseris ja Viru-Nigulas, Viru-Nigula kollektiivid käivad Aseris ja Kundas. Kui varem korraldas üks inimene kodukoha jaanipäeva, siis täna teeb seda meeskond, kus vastutus on jagatud, mis omakorda aitab igäihe vastutusliku osa põhjalikumalt ja paremini teha, mis omakorda tagab ürituse kvaliteedi paranemise (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Maire Sepa sõnul on tunda aga kultuurilise mitmekesisuse vähenemist, sest noored liiguvad järjest enam suuremate linnade suunas ning alles jäävad vaid üritused, mis hõlmavad vanemaid inimesi, kes tulevad kohvik-õhtutele korrakski kokku, et lõõgastuda, suhelda, tantsida (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022).

Kristi Onkel toob välja, et kultuurilise mitmekesisuse poole pealt on tänapäeval suureks probleemiks inimeste mugavus, sest kõike saab kätte ka internetist ning see ei motiveeri inimesi välja kontserdile tulema (Kristi Onkel intervjuu, 08.02.2022). Mari sõnul ei ole kultuuri kättesaadavust ja mitmekesisust mõjutanud ainult haldusreform, vaid ka Covid-19 viirus, mis sunnib inimesed kultuurist eemale, kuid vaatamata mitmete takistavatele teguritele, jätkub Maire Sepa sõnul tihe koostöö kõikide kogukondadega, sest koostööd tehes saab inimestele võimaldada võimalikult mitmekesiseid üritusi.

Oluline on jälgida, et sündmused ei satuks ühele päevale ja samale kellajaajale, sest see tagab inimeste suurema osalemise üritustel (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022).

Minu kogemuse põhjal on vallas väga hea koostöö kõikide kultuuritöötajate ja majade vahel. Minu enda kultuurikorralduse praktika käigus 2021 õnnestus mul osaleda ka kultuurijuhtide koosolekul ja sündmuste korraldamisel, mis andis hea ülevaate ühisloomisest. Arvestati kõikide soovide, ettepanekute ja võimalustega ning ühiselt pandi paika ka poolaasta tegevusplaan, kus jaotati ära ülesanded ühisürituste korraldamiseks.

4.5. Kultuurielu korraldamine läbi kolmanda sektori, kultuurisündmustel osalemine ja konkurents

Kultuurisündmusi korraldatakse Viru-Nigula vallas nii Kundas, Aseris kui ka Viru-Nigulas. Igal üritusel lähtutakse peamiselt võimalustest ja traditsioonidest, kuid peamiseks kultuurikorraldajaks vallas on Viru-Nigula Kultuurikeskus. Oma osa annab valla kultuurielusse ka kolmas sektor, kelle panus valla kultuurielusse on märkimisväärne ning igati tänuväärt.

Kõik intervjueritavad on nõus, et koostöö kolmanda sektori ja kodanikuühenduste vahel on olemas, kuid võiks olla aktiivsem ning koostööd noortega võiks olla oluliselt rohkem. Laias pildis korraldab Viru-Nigula vallas 70% kultuurisündmustest Viru-Nigula Kultuurikeskus ning 30% kolmas sektor. Alevtina Jermakova sõnul on olukord kolmanda sektoriga nukker, sest Aseris toimetab küll üks MTÜ, kes tegeleb käsitöö õpetamisega, kuid korraldab väga harva sellekohaseid üritusi. Minu arvates on inimesed muutunud väga mugavaks ning iseseisvat kultuuri loomist on vähe. Selline suhtumine võimaldab mõista ka vähest kultuuritarbimist oma kogukonnas. Huuse, 2017 sõnul on inimesed samuti muutunud ka ise mugavamaks ning kultuurikorraldajate arvamusel põhjal on pakutavatel sündmustel selle tõttu osalemine vähenenud.

Kõik inimesed ootavad, mida neile pakutakse, kuid ise ideid välja ei pakuta. Leidub hoopis rühm inimesi, kes kirjutab alati, et midagi ei toimu, aga kui midagi korraldatakse, siis nad ise kohale ei tule (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Kundas ja Viru-Nigulas tehakse aktiivselt koostööd Viru-Nigula Haridusseltsi, Vasta kooli, Slaavi Ühingute, eakate ühendusega Maarjahein, Kunda ja Rannu külaseltsiga. Kõikide koostööde puhul on tegemist pikaajase tulemusega, kus üksteist aidatakse nii ürituse korralduse osas, kui ka tehniliste küsimuste korral. Maire Sepa sõnul aitavad kohalikud inimesed Kunda Külaseltsis kaasa lüüa nii Siberi, Kabeli, Linnuse, Malla, Iila kui ka Raudkatku külast, sest kõigil on ühine soov- hoida külaelu aktiivsena. Noori kaasatakse üritustele peamiselt noortemaleva kaudu, kus nende ülesandeks on peamiselt heakorra loomine (üritustel pileтите müük, riisumine enne üritust, lillede korjamine jne). Minu arvates on noorte kaasamine aga hädavajalik, sest noored on meie kõigi tulevik ning valla edasine kultuuri jätkusuutlikkus sõltub paljuski just nendest. Huuse, 2017 sõnul ei soovi aga noored kohalikus kultuurielus kaasa lüüa või tööle tulla, sest tööülesannete rohkus ja palgatase ei ole omavahel kooskõlas.

Rahvamajade liitmine suuremate Kultuurikeskuste alla kutsus esile kultuurielu aktiivsuse vähenemist, sest liitmise ajal ei mõeldud läbi rahalisi ühinemistoetusi (Visor, 2007). Kolmanda sektori toetamine on aga ajaga läinud ühtlasemaks ja selgemaks. Kui varem jagati huviringi juhendajatele stipendiume, siis tänaseks töötavad kõik käsundus- või töölepinguga (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022). Kõik MTÜ-d saavad rahastust vallast taotlema ühise korra alusel, millele eelneb vallapoolne teavitust ja selgitust rahaliste vahendite taotlemiseks. Ühtne rahastamismudel võimaldab korraldada mitmekülgseid kultuurisündmusi üle kogu

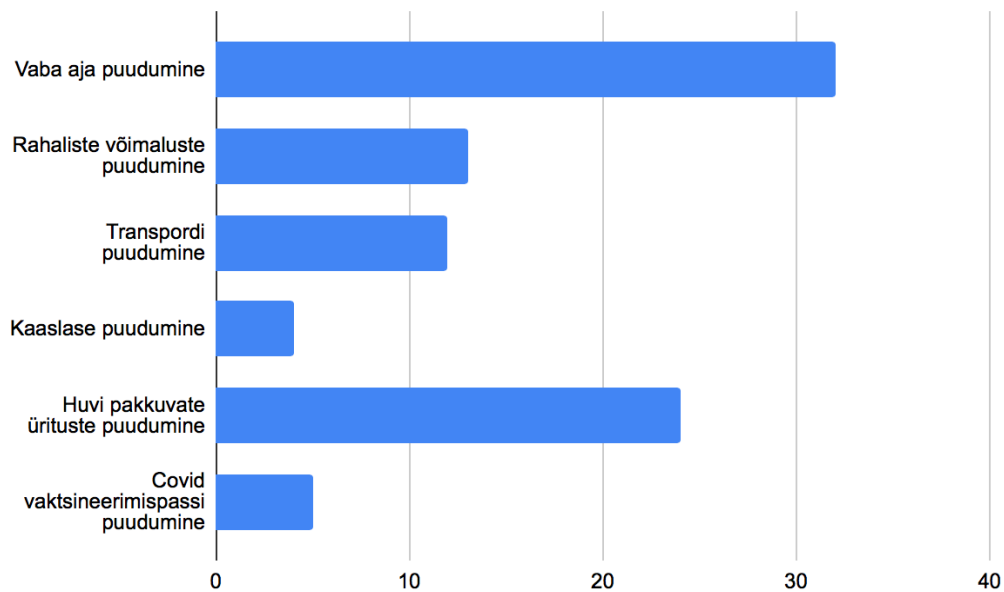
valla. Viru-Nigula valla kõige külastatavamateks üritusteks (mida märgiti küsitluses enam kui 30% vastajatest) on Kunda Merepäevad, Viru-Nigula valla kohvikutepäev, Terrassikontserdid, Sõbralaat, Jaanituli ning Nigulapäeva laat.

Paljuski on sündmuste külastatavust 2021-2022 mõjutanud ka eriolukord riigis, kus kultuuriüritustel käimine oli raskendatud või täiesti keelatud. Minu enda läbiviidud uuringus osalenud vastajatest 77% tõdeb, et Covid-19 olukord on mõjutanud nende kultuuriüritustel osalemist, mida kinnitas ka Viru-Nigula Kultuurikeskuse juhataja Kristi Onkel oma ettekandes Viru-Nigula kultuurikomisjonis (Joonis 10).

Joonis 10. Viru-Nigula valla kultuuriürituste statistika (Kristi Onkeli ettekanne kultuurikomisjonis 15.12.2021).

Lisaks eeltoodule toovad inimesed välja kultuuriüritustel mitteosalemise peamised põhjused (Joonis 11), milleks on vaba aja puudumine, huvi pakkuvate ürituste ja rahaliste võimaluste puudumine. Minu hinnangul on piletihinna kehtestamine üritustele tihti suureks probleemiks, sest vallas on suurel määral pensionärid, kelle sissetulek ei võimalda üritusi külastada, kuid seevastu tööealistel on raske leida aega töö, kodu ja harrastuste vahel. Kultuurist osavõtmise protsent on Eestis kõrge, kuid kultuuritöö väärtus ja tingimused vajaksid parandamist (Kultuuri arengukava 2021-2030). Vastus “huvi pakkuvate ürituste puudumine” paneb mind mõtlema selle üle, kas inimesed üldse räägivad sündmuste korraldamisel kaasa või mitte või on see lihtsalt enda väljavabandamine, sest kultuuriüritusi korraldatakse vallas kõikidele vanusegruppidele.

Joonis 11. Kultuuriüritustel mitteosalemise peamised põhjused.

Kõikidest intervjuueeritavatest on enamik arvamisel, et konkureerimist kui sellist valdade vahel ei eksisteeri. Õhkkond juhtide jaoks on pigem toetav, arvestav ja meeldiv, sest inimesed külastavad erineva piirkonna üritusi peamiselt rõõmsalt.

Alati on küll probleeme, kus on inimesi, kuid pigem on need probleemid isiksuse tasandil lähtuvalt konkreetsest persoonist, tema käitumismustritest ja suhtumisest (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

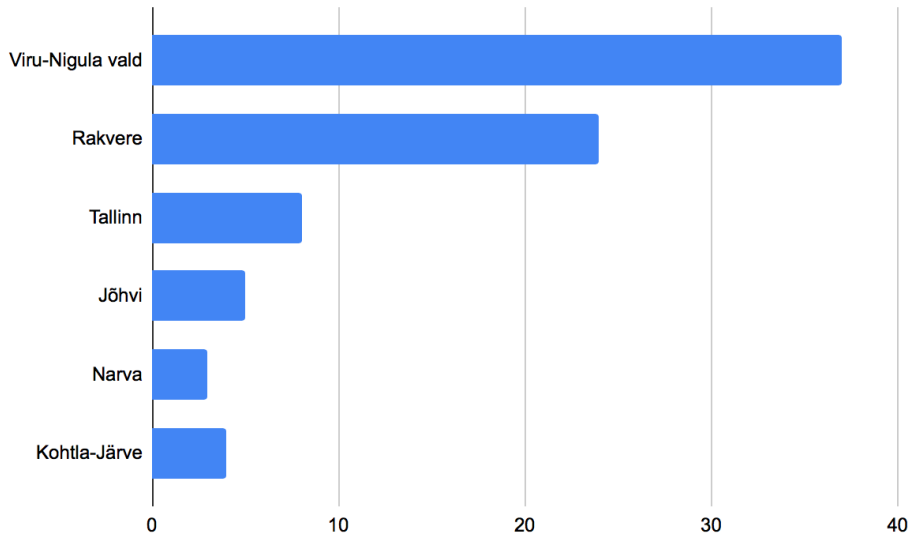
Facebooki rühmades kritiseeritakse pigem kadedusest, sest väga palju võrreldakse, otsitakse ja vaadeldakse, mida tehakse teistes valdades. Kui Kundas näiteks tehakse ära midagi, mis Aseris pole veel korda tehtud, saab see suure kriitika (Alevtina Jermakova intervjuu, 16.02.2022).

Viru-Nigula valla kultuuri rikastamisega seotud isik Mari leiab aga, et konkureerimist on tunda, sest Viru-Nigulas töötas ainult üks inimene, kui teistel majadel oli töötajaid 4-5. Minu arvates ei ole töötajate arv ainus tunnus, millega hinnata konkureerimist. Rohkem loevad elanike põhjendatud ja sisulised hinnangud, millest kohalik omavalitsus saaks lähtuda muudatuste arvesse võtmisel. Praegu on tunda suurel määral kadedust, kui väljaspool kodukohta tehakse midagi ära, mitte konkureerimist.

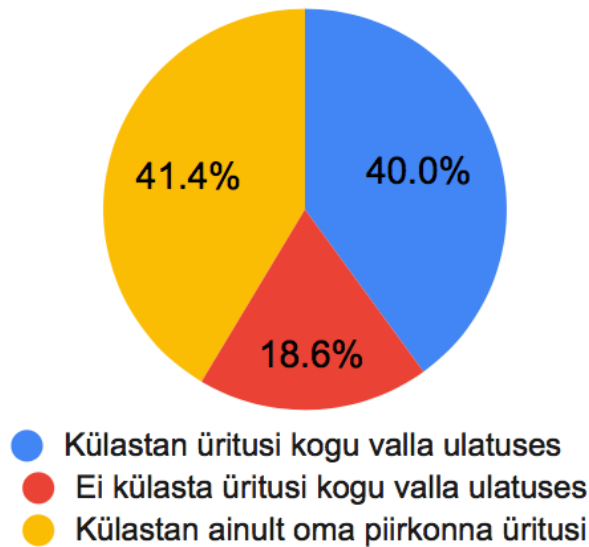
4.6. Kultuuri tarbimine ja harrastustegevused Viru-Nigula valla elanike seas

Viru-Nigula vallas pakutakse mitmekesiseid kultuuriüritusi aastaringselt ja mitmes paigas (Kundas, Viru-Nigulas, Aseris). Vastavalt läbiviidud uuringu tulemustele on näha, et inimesed sooviksid rohkem oma kodukohas üritustel käia, mitte üle kogu valla, vaid oma kodukohas, kuid finantsiliselt pole mõttekas üritusi duubeldada ja mitmekordselt pidada.

On rõõm tõdeda, et Viru-Nigula valla elanikud käivad peamiselt kultuuriüritustel just Viru-Nigula vallas (Joonis 12), kuid asja negatiivne külg seisneb selles, et üritusi külastatakse peamiselt ainult enda kodukohas (Joonis 13). Viimase aasta jooksul (2021) on inimesed uuringu kohaselt külastanud Viru-Nigula vallas mitmeid sündmusi. Kõige külastatavamateks olid Kunda merepäevad, sõbralaat, jaanipäev, Nigulapäeva laat, sõbralaat, terrassikontserdid ja kino. Vastajate arvamuse kohaselt võiks Viru-Nigula vallas olla aga rohkem vabaõhukontserte, laatasid, tantsuõhtuid, teatrit ja kino, kuid teisalt olid need ka kõige enam külastatavamad.

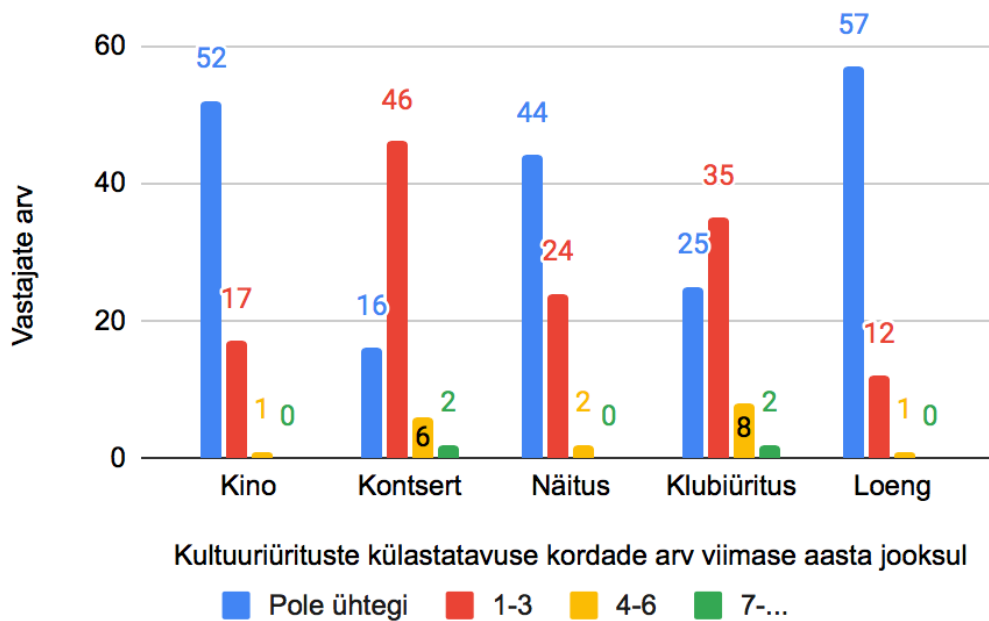
Joonis 12. Peamised kultuuritarbimise kohad Viru-Nigula valla elanike seas

Joonis 13. Viru-Nigula valla kultuuriürituste külastatavus kogu valla piiirides

Kõrvutades eelnevaid tulemusi konkreetsete sündmuste külastatavuse uuringuga, on näha, et inimesed osalevad kultuurisündmustel oodatust vähem (Joonis 14). Viimase aasta jooksul pole külastanud vastajatest Viru-Nigula valla kino 52 inimest ehk 74%, 17 inimest on külastanud kino 1-3 korda viimase aasta jooksul ning ainult 1 inimene on kinos käinud rohkem kui 4 korda. Kontsertide puhul on olukord veidi parem, sest 46 inimest on viimase aasta jooksul külastanud Viru-Nigula valla kontserte 1-3 korda ehk 65%. 6 inimest on külastanud kontserte lausa 4-6 korda viimase aasta jooksul ning 2 inimest isegi 7 või rohkem korda. 22% vastajatest pole viimase aasta jooksul ühtegi korda kontserdile jõudnud. Näitusi pole külastanud viimase aasta jooksul 62% vastajatest, ehk 44 inimest, kuid 24 vastajat on jõudnud sinna kuni kolmel korral. Klubiüritusi on külastanud 50% vastajates peamiselt 1-3 korda viimase aasta jooksul, kuid 25 elanikku seevastu mitte ühtegi korda. Loengud ei ole väga populaarsed Viru-Nigula valla kultuurielus, sest 81% vastajatest pole külastanud loenguid viimase aasta jooksul kordagi ning 17% vastajatest on seal käinud kuni kolm korda.

Saan öelda, et palju on mänginud antud tulemuste puhul ka covid-19 olukord, kus kultuurikorraldus oli piiratud või raskendatud. Kogu pandeemia olukord teeb kultuurikorralduse raskeks nii sündmuse korraldaja kui ka külastaja jaoks, sest isegi, kui inimene soovis mõnda sündmust külastada, pidi tal olema vaktsineerimisspass või läbipõdemise tõend. Selline piirangutega sündmuste korraldamine toob tahest-tahtmata kokku oodatust vähem inimesi.

Joonis 14. Viimase aasta jooksul (2021) kultuurisündmustel osalemise jaotuvus.

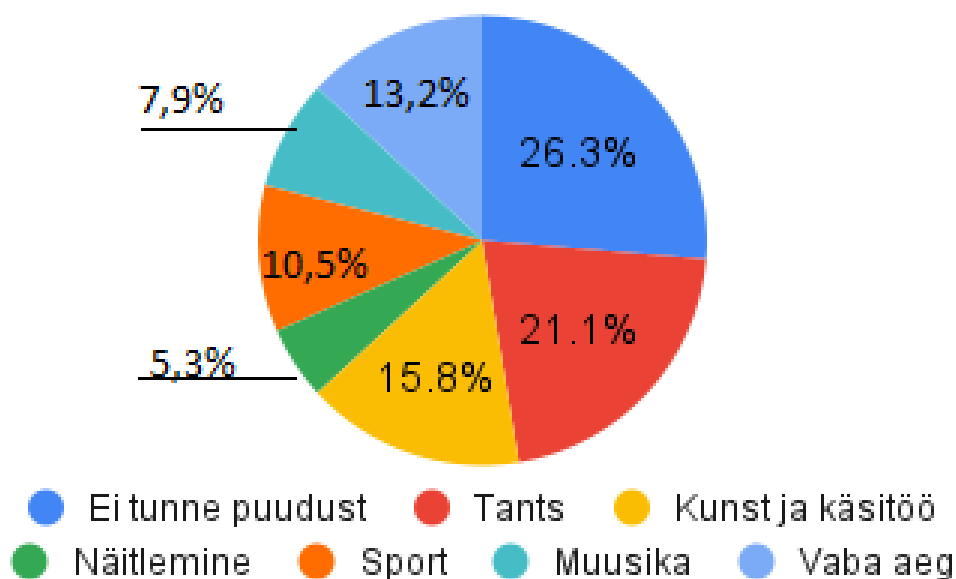
Võin järeldada, et Viru-Nigula vallas toimivad kindlad sündmused, kuid inimesed tahaksid neid külastada tihedamalt. Kõige rohkem tuntakse puudust tantsuõhtutest (47% vastajatest). Elanikud ise panustavad peamiselt kultuurikorraldusse külastades pakutavaid üritusi või pakkudes välja ideid ürituste korraldamiseks ning on hea meel tõdeda, et 27% vastajates lööb kaasa ka vabatahtlikuna.

Suurt rolli valla kultuurielus mängib ka harrastustegevus. Harrastustegevuste kaudu luuakse ühtse kogukonna motiiv, kus huvipakkuvate ja arendavate tegevuste võimaldamine aitab arendada kultuurikeskuste rolli (Hoop, 2017). Viru-Nigula vallas tegutseb mitmeid huviringe: Korvpall, ujumine, lauatennis, rahvatants, laulukoor, jooga, tantsuring ja palju muud. Kohalike inimeste arvates on valdavalt harrastustegevuste kättesaadavus rahuldav. 2,8% vastanutest leiab, et kättesaadavus on väga hea, 21,1% pigem hea, 31% halb ning 45,1% vastajatest tunneb, et kättesaadavus on rahuldav. Tuleb tõdeda, et väiksematesse asulatesse on huviringe tekitada keeruline, kuna koormus, mida treenerile pakutakse on väike ning osalejaid vähe, ei ole väiksematesse asulatesse tulek treenerile väljaspool valda finantsiliselt eriti mõttekas. Tihti jääb puudu ka inimeste enda tahtmisest kuskil huviringis järjepidevalt käia. Minu enda kogemusest lähtuvalt tulevad inimesed suure rõõmuga esialgu treeningutesse proovima, kuid järjepidevaid käijaid napib. Põhjenduseks tuuakse peamiselt ajapuudus või finantsprobleemid. Viru-Nigula vald toetab mitmekülgset huviringide tegevust. Lastele

(alates 7.eluaastast) makstakse huviringi toetust kuni 70% ulatuses, mis loob huviringis käimise võimalikuks ka vähem kindlustatud peredele. Samuti toetatakse mitmekülgset võistlustel käimisi ja spordiürituste rahastamist.

Peamiselt saadakse infot kultuuri- ja harrastustegevuste kohta infotahvlite kaudu (20,7% vastajatest), teiste külaelanike käest (17%) ning sotsiaalmeediakanali Facebook kaudu (30% vastajatest). Olgugi, et harrastustegevuste kättesaadavus oli elanike seas valdavalt rahuldav, tunnevad inimesed puudu mitmetest harrastustegevustest (Joonis 15), kuid teisalt on rahul ka olemasolevatega.

Muusika kategooria alla koondusid sellised tegevused nagu naisansambel, bänd, pillimäng väljaspool muusikakooli. Spordikategooria alla jäid mitmed spordivõistlused, militaartegevused, jooga. Tants hõlmas endas nii rahvatantsu, seltskonnatantsu kui ka showtantsu. Kunsti kategooria alla jäid nii käsitöö, maalimine kui ka saviring ning vastus “vaba aeg” võttis enda alla male, kabe, piljard, bowling, erinevad loengud, kursused ja luule.

Joonis 15. Harrastustegevuste puudujäägid Viru-Nigula vallas

26,3% vastajatest ei tunne puudust mitte millestki, kuid 21,1% vastajatest tõi oma vastustes välja tantsulise huvi, mis annab mõtlemiskoha kultuurikorraldajatele Viru-Nigula vallas. Eelnevatest vähem toodi välja näitlemise, muusika ja spordi huviringe.

4.7 Kultuurikorralduse arenguvõimalused ja ettepanekud järgnevas 10 aastaks

Võimalusi valla kultuurikorralduse parendamiseks on mitmeid, kuid omaette küsimus on see, kas ja kuidas probleemseid kohti on võimalik lahendada nii, et kõik osapooled oleksid ühel arvamusel ning jõuaksid kompromissini, sest järjest vähem räägitakse kaasa uuenduste kujundamisel, kuna usaldus poliitikute ja kohaliku elu arendajate vastu on vähenemas (Kopli, 2002). Mitmed kultuuriga seotud juhid leiavad, et eelkõige tuleks ära otsustada Aseri rahvamaja saatus, et üleminek oleks võimalikult sujuv kõikide osapoolte jaoks. Minu enda sõnul on sellel teemal kompromissi leida aga väga raske, sest varasemad vestlused sel teemal on jäänud lahenduseta. Praeguseks on kultuurikomisjon volikogule sellekohase ettepaneku teinud, kuid vastus on veel arutlusel. Elanike huvi on arusaadavalt rahvamaja alles hoida, kuid finantsiliselt ei ole see valla seisukohalt otstarbekas, sest rahvamajas toimuvad sündmused ja tegevused on võimalik ümber suunata teistesse Aseris olevatesse majadesse.

Kultuuriga seotud isik Mari parandusettepanekuid vallale teha ei oska, sest tema sõnul läheksid asjad paremaks ainult siis, kui vallad läheksid uuesti lahku. Mina jään eriarvamusele Marist, sest väiksemate kohtade üksinda majandamine ei ole mõeldav juba rahalisest seisukohast. Sündmusi toimub kõikides valla piirkondades ning valdade uuesti lahkumine ei aitaks väiksemate piirkondade kultuurielu arendada.

Kunda Külaseltsi eestvedaja Maire Sepp loodab järgneva 10 aasta jooksul samasugusele heale koostööle, kui senimaani.

Ainult sellisel kujul saavad toimida ka väiksemad külad ja nende ettevõtmised, sest vastasel juhul jäävad väiksemad külaüritused suuremate taha varju (Maire Sepp intervjuu, 03.03.2022).

Kristi Onkeli ja Keio Soomelti sõnul vajab arendamist veel ühtse valla tunnetus, sest piirkondade võrdlemist esineb veel tänaseni palju.

Areneda võiks kogukonna tunnetus, sest meil ei ole Viru-Nigula, Aseri ja Kunda piirkond, vaid üks Viru-Nigula vald (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

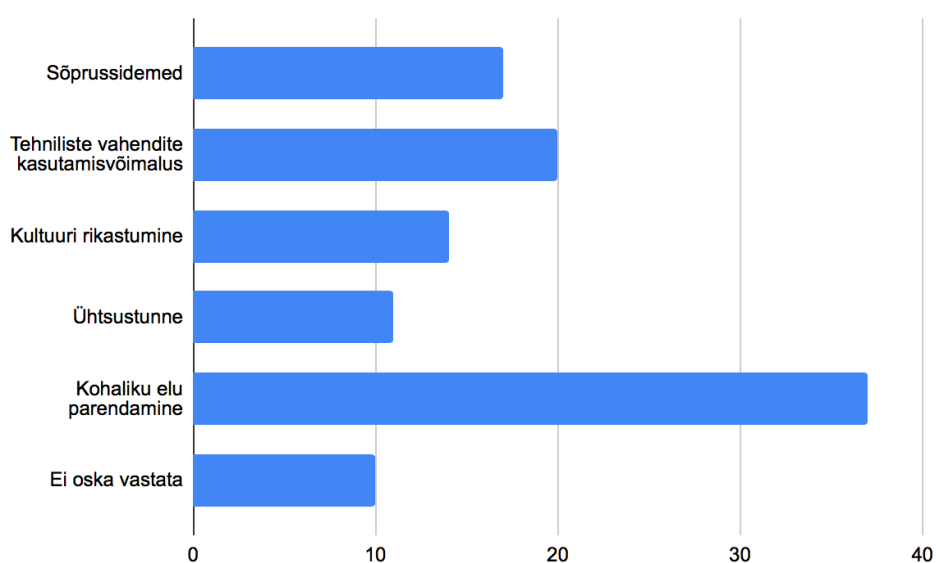
Juhtide sõnul võiks riiklik tasand tulla appi väiksemate valdade aitamisega, mis võimaldaks parandada nii hoonete seisukorda kui ka konkurentsivõimelist palgataseme tõusu. Järgnevalt

toon välja Viur-Nigula valla kultuurikorraldajate arvamuse põhjal suurimad tugevused ja nõrkused vallas (Tabel 1).

Tabel 1. Suurimad tugevused ja nõrkused ühinenud Viru-Nigula valla kultuurikorralduses Viru-Nigula valla kultuurikorraldajate/ juhtide arvamuste põhjal.

Tugevused	Nõrkused
Esinejate, inventari jagamine	Ürituste dubleerimine
Ühtlasem palgatase	Ühinemistoetused pole piisavad
Meeskonna ühtsus	Kulude kasv, tulude vähenemine
Tugev kogukond	Vähem töötajaid

Peamisteks tugevusteks kultuuriga seotud juhtide sõnul on paremad võimalused ürituste läbiviimiseks nii inventari kui inimressursi jagamise näol. Sisuline kvaliteet on tõusnud tänu tugevale kogukonnale ning ühtsele meeskonnale. Elanikkonna vastustest aga selgub, et suurimaks tugevuseks on kohaliku elu parandamine (teede ehitus, lillede istutamine, hoonete korrashoid, jõulukaunistuste lisamine jne) ning tehniliste vahendite kasutusvõimalus, mis näitab, et haldusreformiga on asju ka paremuse suunas liikunud. Haldusreformiga ei suudeta näidata kohest mõju finants kasvule, kuid eelarve lihtsustab teenuste osutamist ja investeeringute tegemist (Moll, 1998). Välja tuuakse ka sõprussidemed ja kultuuri rikastumist (Joonis 16).

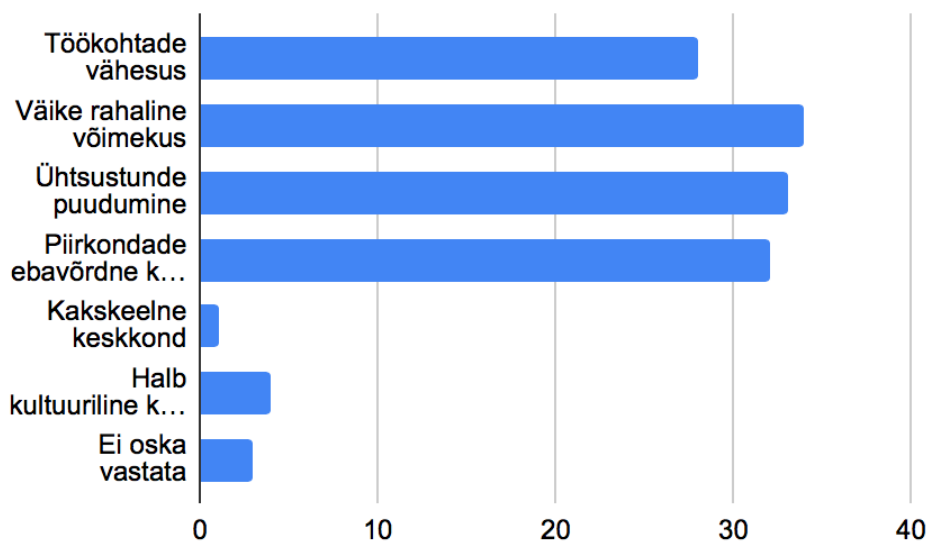

Joonis 16. Viru-Nigula valla elanike arvamus ühinemise suurimatest tugevustest

Peamisteks nõrkusteks toovad juhid välja selgitustöö inimestele, kus elanikud ei mõista valla ühtsust, kus vaadatakse pigem kadedusega, kui kõrval vallas tehakse ära midagi, mida teistel aga toimunud ei ole. Ühinemistoetused ei ole olnud piisavad, sest kulud kasvavad kiire tempoga, elanikkond vananeb ning tulubaas jääb järjest väiksemaks.

Probleem ei ole mitte ainult see, et sul pole investeerimiseks vahendeid, vaid ka sul jääb vahendeid puudu olemasolevate asjade käigus hoidmiseks (Keio Soomelt intervjuu, 12.02.2022).

Maire Sepa sõnul lööb välja ka inimeste ükskõiksus, sest rahvas tahaks kõike ja palju, kuid eelarve ei võimalda. Elanike seisukohalt on suurimateks nõrkusteks töökohtade vähesus, väike rahaline võimekus, ühtsustunde puudumine ja piirkondade ebavõrdne kohtlemine (Joonis 17). Nõrkustena toodi lisaks eelnevale välja ka kakskeelne keskkond, halb kultuuriline kättesaadavus ning mõned vastajad ei osanud antud küsimusele vastata.

Joonis 17. Viru-Nigula valla elanike arvamus ühinemise suurimatest nõrkustest

Lähtuvalt tulemustest on Viru-Nigula vallas asju, mis on reformimisega läinud paremaks, kuid ka arenguvõimalusi, mida saab muuta paremaks või millest inimesed tunnevad puudust. Ettepanekud valla elanike seas Viru-Nigula valla kultuurikorralduse paremaks muutmiseks näitavad, et inimesed tunnevad puudust millestki, mis tegelikult juba toimib, kuid mida kasutatakse vähe (nt transport), millest võin eeldada, et tegemist võib olla sellisel juhul hoopis vähese info saamise tulemusega. Järgnevalt on esitatud valla elanike soovitus

kultuurikorralduse paremaks muutmiseks pingerea alusel, alustades kõige enam väljatoodud soovitudest.

1. Rohkem sündmusi lastele ja noortele

Kõige enam toodi vastajate seast välja ettepanekuid, mis viitavad laste ja noorte sündmuste korraldamisele. Lähtuvalt Viru-Nigula Kultuurikeskuse direktorist pole varasemalt ainult noortele eraldi sündmusi korraldatud, kuid mõne teise sündmuse raames on loodud lastele ja noortele eraldi programmi ala. Olen nõus, et laste ja noorte sündmusi võiks olla rohkem, sest see võimaldaks kaasata neid järjest enam ka kultuurikorraldusse (laste esinemised üritustel, huviringide rikastamine jne). Kuna noored (alla 18-aastased) ise küsimustikule ei vastanud, ei oska antud hetkel öelda, kas noortesündmustest tunnevad puudu noored ise või hoopis nende vanemad, sest küsimustikule vastasid peamiselt 41-50 aastased inimesed.

2. Huviringide mitmekesistamine

Huvi- ja spordiringid toimivad nii Aseris, Kundas kui ka Viru-Nigulas, kuid tuleb tõdeda, et nendest osavõtlikkus on väike. Uusi huviringe on raske käima panna ka asjaolust, et treenerit on väga raske väiksematesse asulatesse kutsuda, kuna saadav koormus, väike töötasu ja osalejate vähesus ei õigusta ennast ära. Kõige enam toodi uurimuses välja huvi tantsutreeningute vastu nii laste- kui ka täiskasvanute seas. Varasemalt on tegutsenud vallas tantsuline Zumba treening, aeroobika, rahvatants, *Latin-show*, kuid treeningud on ära jäänud väikese osavõtu tõttu.

3. Ideede korje ja elanike kaasamine kultuurikorraldusse

Ideede korje aitab kaardistada elanikkonna soove ja vajadusi. Peamised ideekorjed on olnud suusõnalised, kus inimesed jagavad kultuurikorraldajatele oma mõtteid ennem või vahetult peale kultuurisündmuse toimumist (mis meeldis, mis ei meeldinud, kuidas saaks paremini jne), kuid kirjalikku ideede korjet varasemalt Kultuurikeskuse juhi sõnul tehtud ei ole. Elanike kaasamine kultuurikorralduse protsessi lihtsustab kultuurikorraldajate jaoks sündmuste korraldamist ning suurendab elanikkonna rahulolu. Alati ei saa aga lähtuda kõikide elanike soovidest, sest üksikuid soove ja ideid on palju, kuid eelarve ei võimalda üksiksoovidele vastu tulla.

4. Tantsuõhtute korraldamine

Kaheksal korral toodi välja, et kultuurisündmusi võiks rikastada tantsuõhtudega, mis toimivad juba pikalt enne reformi. Tantsuõhtud on mõeldud kõikidele täisealistele, kes soovivad kindlaksmääratud ansambli järgi tulla tantsima või lihtsalt aega veetma, olenemata vanusesest. Tantsuõhtud võimaldavad inimestel paremini suhestuda ja lõõgastuda.

5. Transpordivõimaluse suurendamine

Valla poolt on loodud võimalus osaleda valla ühisüritustel vallabussiga, mis transpordib inimesi sündmustele ja tagasi kindlatel aegadel ja eelnevalt väljakuulutatud kohtadest, kuid elanikkond sooviks tihedamat transpordi kasutamise võimekust. Võttes arvesse kultuurijuhi ja Kultuurikeskuse direktori intervjuusid, on vallabussi kasutamine väga väike. Peamiselt toimib bussi kasutamine pensionäride, kuid mitte nooremate ega keskealiste seas.

6. Üldsusele suunatud ürituste korraldamine

Elanikkond sooviks rohkem laatasid, pere/lastepäevi, kodukohvikuid, kus oleks võimalik rohkem osa võtta kogu perega. Enamik Viru-Nigula valla kultuurisündmusi on korraldatud mõeldes kõikidele huvigruppidele, kuid elanikkond sooviks rohkem sündmusi, kus ka ise saab kaasa lüüa (nt. kodukohvikud). Väga oluliseks pean mina väljatoodud soovitustest uute ideede katsetamist, sest selline tähelepanek annab rohkem julgust kultuurikorraldajatele.

7. Koostöö suurendamine Aseri, Viru-Nigula ja Kunda kultuurikorralduses

On oluline märkida, et elanike arvates võiks koostöö kolme erineva rahvamaja vahel toimida paremini, kuid kultuurikorraldajad ise leiavad, et koostöö toimib hästi. Kahjuks ei ole väljatoodud soovitusel põhjendatud, miks selliselt arvatakse, kuid välja tuuakse ka tunnustusi eestvedajatele, kes tulevad hästi toime kolme erineva maja sündmuste korraldamisega.

4.8 Järeldused ja soovitused

Kultuurielu korraldamine on väiksemates asulates jäänud tahaplaanile, kuid selle olulisus ei ole ajaga vähenenud. Seetõttu tuleb leida kompromiss kõikide osapoolte vahel, võttes arvesse kohaliku omavalitsuse võimalusi ja elanikkonna vajadusi. Teen läbiviidud intervjuude, elanikkonna küsitluse ja analüüsitud dokumentide põhjal järgnevad järeldused.

Reformi tulemuste tagajärjel on Viru-Nigula vallas muutunud kultuurikorralduses asutuste üldine korraldus ja juhtimine. Enne reformi toimisid kõik kolm rahvamaja (Aseri, Viru-Nigula, Kunda) omaette registrikoodiga asutustena, millest igaüks vastutas enda kultuuritegevuse ja rahalise võimekuse eest. Tänapäevaks on valla rahvaarvu vähenemise ja valla eelarve piiratud vahendite tõttu rahvamajad koondunud ühise Viru-Nigula Kultuurikeskuse alla (Kristi Onkel ja Keio Soomelt intervjuu). Tegemist oli sundliitmisega riigi tasandil, sest üksinda toimivad väiksemad asutused ei majanda ennast finantsiliselt ära ning ei suuda tagada Viru-Nigula valla Kultuurikeskuse põhimääruse alusel kultuuri edendamise tingimusi vallas. Valdade liitmine ei toonud juurde küll tehnilisi vahendeid, kuid tegi olemasolevate vahendite kasutamise otstarbekamaks, sest kui varasemalt pidi iga rahvamaja endale mõne tehnilise vahendi puudumisel selle endale ise muretsema, siis nüüd on võimalik vahendid omavahel jagada. Minu arvates oli ühinemine ainuõige otsus, kuid ühinemine Lääne-Virumaa väiksemate asulatega oleks andnud oodatust oluliselt kiiremaid ja soodsamaid tingimusi ühinemiseks, võttes arvesse rahvuslikku eripära ja kuuluvustunnet. Seda näitas ka käesolev magistr töö, kus intervjuude põhjal selgus, et ka kultuurijuhid- ja korraldajad näevad reformimise vajalikkust, kuid ühinemise on teinud raskeks rahvuslik eripära ning ühtsustunde loomine.

Viru-Nigula Kultuurikeskuse põhimääruse järgi on Kultuurikeskuse põhitegevuseks huvi- ja seltsitegevuse korraldamine ning kultuurilise teenindamise tagamine Viru-Nigula vallas. Ühinemisest tingituna on loodud ürituste korraldamiseks soodsad tingimused valla poolt nii transpordi kui ka tehniliste vahendite kasutamise osas, kuid vajaka jääb elanike enda soovist kultuuriüritusi külastada ning seda just neil juhtudel, kui sündmused toimuvad väljaspool kodukohta. Kunda linna klubi arengukava 2006-2015 SWOT analüüs näitas, et nõrkuseks oli juba varasemalt sündmuste külastamisel Kunda klubi asukoht, kuid tänapäevaks on rahvamajade asukoht muutunud kaugeks kõikide valla elanike jaoks, kuna reform liitis kokku ka Aseri ja Viru-Nigula majad. Sündmusi korraldatakse elanike huve arvestades nii Aseris, Viru-Nigulas kui ka Kundas, kuid inimesed lähtuvad paljuski mugavusest. Vähe on ühtekuuluvustunnet ning kaasaaitamist kultuurisündmuste loomisel.

Laias pildis on seoses reformiga töökohti jäänud vähemaks, kuid võimalus pakkuda ühele inimesele suuremat töökoormust, suurenenud. Minu arvates on elanikkonnal raske lahti lasta reformieelsest ajast, kus rahvast ja tegevusi oli palju, kuid tänapäevaks on nii rahvaarv kui

sündmuste korraldamine tuntavalt vähenenud. Paljuski mõjutab kultuuritegevust ka mõtteviis, kus sõna “minu” ei ole asendunud sõnaga “meie”, mis näitab ühtsustunde puudumist.

Oluline roll kultuurikorralduses on kolmandal sektoril ja kodanikuühendustel, mis Kunda ja Viru-Nigula piirkonnas toimivad hästi, kuid Aseri piirkonnas on peamiselt puudulik. Kolmandale sektorile on loodud valla poolt mitmeid võimalusi ja tegevustoetuseid, kuid nende panus kultuurikorraldusse võiks olla suuremahulisem. Lisaks kolmanda sektori panusele on oluline ka noorte kaasamine valla kultuurielu korraldamisele, sest noored on meie tulevik. Vaadates läbiviidud küsimustiku tulemusi, ei vastanud elanikkonnast mitte ükski alla 18- aasta vanune noor inimene, mis võib näidata, et noorte kaasatus ja panus valla kultuurivaldkonna tegevustesse on väike või info küsimustiku täitmise kohta ei jõudnud antud vanusegrupini. Selle parandamiseks oleksin pidanud saatma küsimustikud ka koolidesse ja noortepärastesse sotsiaalmeedia gruppidesse.

Viru-Nigula valla arengukava 2019-2026 kohaselt vajab ajaloo- ja kultuuripärandi säilitamine investeeringuid, kuid valdade ühinemine ei ole Viru-Nigula valla kultuurikorraldusse toonud rohkem rahastust, olgugi, et ressursi jagamise võimekus on tuntavalt kasvanud. Suure omavalitsuse puhul on valla finantsvõimekus parem, kuid väiksemates omavalitsustes on ühtsustunde olemasolu kõrgem. Kultuuri kättesaadavus on intervjueeritud kultuurivaldkonna töötajate sõnul paranenud, kuid elanike jaoks on kultuuri kättesaadavus pigem rahuldav. Erinevused kultuuri kättesaadavuse osas võivad esineda inimeste teadmatuses nt. valla bussiliikluse osas, kuid valla arengukava kohaselt on vallas nõrgaks kohaks liikumisvõimekus, mida püütakse parandada ja ühistranspordi kättesaadavust arendada.

Suurt rolli mängib käesoleva magistr töö tulemustes ka Covid-19 mõju, mille tagajärjel tavapärase kultuuritegevuse korraldamine on olnud häiritud. Kindel on, et muutused on toimunud, kuid minu arvates võis olla inimestel raske hinnata, kas kultuuri ja harrastustegevuse kättesaadavus on vähenenud reformi, pandeemia või kogukonna enda mõjul. Negatiivsetes hinnangutes kultuurisündmuste ärajäämise kohta ei pruugita põhjusi eristada, mistõttu on kultuuriürituste kättesaadavuse vähenemist viimastel aastatel keeruline seostada ainult haldusreformi mõjuga.

Lähtudes intervjuudest, elanike küsitlusest, teoreetilisest materjalist ja eelnevast analüüsist, teen Viru-Nigula valla kohalikule omavalitsusele järgmised ettepanekud kultuurikorralduse paremaks muutmiseks:

- 1) Haldusreformi tulemusena toimunud muutusi kultuurivaldkonnas mõistetakse valla elanikkonnas väga erinevalt. Oluline on kaasata elanikkonda kultuurivaldkonna arendamise aruteludesse.
- 2) Kultuuriosalus ei hõlma ainult (kõrg)kultuuri tarbimist, vaid eeldab elanike kaasamist sündmuste korraldamisesse, mis omakorda võimaldab kogukonna elukvaliteeti parandada.
- 3) Kohalikud omavalitsused peavad küll tagama rahvamajade, raamatukogude, spordisaalide toimimise, kuid see ei pruugi rahuldada elanike soove ja vajadusi. Paremaks toimimiseks on oluline kogukonna kultuuritarbimise vajaduste väljaselgitamine.
- 4) Otsustada ära lähima kahe aasta jooksul Aseri rahvamaja sulgemine/ renoveerimine või uue taristu rajamine.
- 5) Oluline pole mitte ainult põhiteenuste kättesaadavus, vaid rohkem rõhku tuleks panna kogukonna ühtsustunde loomisele ühisürituste näol.
- 6) Kultuuritegevus vallas ei ole ainult Viru-Nigula Kultuurikeskuse kanda. Julgemalt peaks Kultuurikeskuse suunamisel ja juhendamisel osa võtma kolmas sektor, kes aitab kaasa kultuuri mitmekesisusele ja jätkusuutlikkusele.
- 7) Kaasata tuleks rohkem nooremat generatsiooni, kes aitaks kultuuripärandit edasi kanda ja rikastada. Näiteks kaasates koolinoori arendada välja gümnaasiumi noortele mõeldud kultuuripärandi teadmispäeva viktoriin ja võistlused.
- 8) Kultuuriteenused peavad olema kättesaadavad kõigile elanikele. Aktiivsem teavitustöö valla bussiliikluse kohta toob sündmustele rohkem pealtvaatajaid üle kogu valla.
- 9) Huviringide toimimine vallas on üks osa kultuuriosalusest, mis on jäänud praeguseks hetkeks tahaplaanile. Oluline on leida võimalusi mitmekülgeteks treeninguteks nii treeneri kui ka osalejate näol. Üheks võimaluseks on ringijuhtide töökoormuse jagamine kogu valla ulatuses. Mõeldav oleks ringijuhi toetamine rahaliselt, et katta sõidukulusid kogu valla piirides.

Kultuuri panustamine ei tohi sõltuda vaid kasumi teenimisest, vaid kogukonna vajadustest ja rahvuspärandi edasiandmisest kõige uudsemal ja kaasaegsemal moel. On selge, et vananev rahvastik mõjutab kultuuriteenuste pakkumist, kuid ära ei tohiks unustada ka nooremat generatsiooni, et püsida konkurentsivõimeline naabervaldadega. Iga kodanik vallas saab anda oma panuse kultuuri arendamisesse ja hoidmisesse.

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli välja selgitada haldusreformi tulemused Viru-Nigula valla näitel, et teha kohalikule omavalitsusele ettepanekuid kultuurikorralduse paremaks muutmiseks. Varasemalt ei olnud valdade ühinemist vallas uuritud, mistõttu nägin vajadust kaardistada kultuurikorralduse seisukord vallas.

Töö esimeses pooles tutvustasin haldusreformiga kaasnevat konteksti, mis võimaldas lugejal mõista haldusreformi põhimõtteid, vajalikkust ja näiteid naaberriikidest. Haldusreformi eesmärgiks oli pakkuda elanikkonnale paremaid võimalusi teenuste tarbimisel ning kultuuri mitmekesistamisel, sest väiksemad omavalitsused ei olnud finantsiliselt võimelised seda jätkusuutlikult tegema.

Lahendada ja muuta saab vaid olukordi, mis on kaardistatud ja sõnastatud. Selleks püstitasin töö alguses vajalikud uurimisküsimused, mis võimaldavad kaardistada Viru-Nigula valla haldusreformi tulemusi, kultuurialaseid probleeme, kitsaskohti ning arenguvõimalusi. Vastuste saamiseks analüüsisin kõigepealt kultuurikorraldust enne haldusreformi. Käsitlesin teemasid, mis puudutasid sündmuste korraldamist, eelarvet, personali ning ohte ja võimalusi valdade ühinemisel. Üldine struktuur on kultuurikorralduses muutunud, sest varasemalt toimisid kõik kolm rahvamaja eraldi asutusena, kuid tänaseks on koondunud kõik ühise Kultuurikeskuse alla. Ühtlustunud on ka kolmanda sektori rahastamise kord, mis annab võrdsed võimalused kõikidele rahastuse taotlemisel.

Viru-Nigula valla peamised kultuurialased kitsaskohad on ühtsustunde puudumine, harrastusvõimaluste vähenemine ning elanike kaasamine korraldusprotsessi. Oluline on mõelda, kuidas ühtsustada vallaelanikes kogukonnatunnet, sest üks piirkond (Aseri) tunneb ennast ääremaana, mis ei suhestu teiste valla piirkondadega oma rahvuse ja kultuuriga ning teise piirkonna (Viru-Nigula) arvates toimuvad enamik sündmusi ainult Kundas.

Harrastusvõimalused annavad elanikkonnale võimaluse rikastada vaba aja veetmise võimalusi ning ei pane otsima neid teistest piirkondadest. Harrastusvõimaluste parandamiseks saab kasutada ühte treenerit mitmes erinevas paigas, kuid teisalt sõltub see ka inimeste enda

kohalkäimistest. Elanike kaasamine otsustusprotsessi vähendab negatiivselt meelestatud elanikkonda ning loob võimalused liikuda ühiselt parema tuleviku suunas.

Oma kolmanda uurimisküsimusega uurisin valla arenguvõimaluste kohta kultuurikorralduses. Suunates rohkem üritusi laste ja noorte peale ning neid kaasates, annab see vallale eelise siia jääda soovivate noorte osas, sest hetkel ollakse olukorras, kus rahvastik vananeb ning noored lähevad peale põhikooli lõpetamist teistesse linnadesse elama. Aktiivsemalt tuleks teha ka teavitustööd ürituste toimumise ja transpordi osas, sest vallaelanikud tunnevad, et kultuuriteenused on kaugel asukoha tõttu kättesaamatud. Paljuski peavad ka inimesed ise oma eelarvamustest ja kinnisideedest loobuma, sest võimalused vallasiseseks liikumiseks kultuuriüritustele on loodud, kuid lahti tuleks mõtestada inimeste arusaam sellest, et vallas on küll kolm eraldiseisvat rahvamaja, kuid asutus ja sündmused on samad.

Kokkuvõtteks võib öelda, et inimesed ei suuda eristada, millised muutused on tingitud reformist, covid-19 olukorrast või lihtsalt kaasnenu ajaga, sest paljuski elatakse veel aastatetaguses ajas, millega tänapäeva vaatamata olukorra muutusele võrreldakse. Jätkuvalt on oluline aktiivne kodanike suhtlus ja tihe koostöö kohaliku omavalitsuse vahel. Viru-Nigula vallal on väga hea asukoht, mis võimaldab tagada jätkusuutliku valla arengu, kuid see eeldab ka kogukonna kaasamist et selgitada välja elanikkonna huvid.

Töös kasutatud allikate ja läbiviidud uuringu põhjal on võimalik hinnata kultuurikorralduse toimimist teiste valdadega. Tegemist oli juhtumiuuringuga, kus võeti konteksti Viru-Nigula valla kultuurikorraldus ning reformiga seotud muudatused. Töö võiks anda vallale uudse lähtekoha kultuurikorralduse edasiseks planeerimiseks, sest sarnast uurimust Viru-Nigula valla kontekstis varem ei ole tehtud.

SUMMARY

CHANGES IN CULTURAL ORGANIZATION RESULTING FROM THE ADMINISTRATIVE REFORM ON THE EXAMPLE OF VIRU-NIGULA MUNICIPALITY

In 2017, a major nationwide administrative reform was carried out to improve the availability of public services, investment capacity and the specialization of specialists. In the reform, the results of countries that had undergone similar changes, based on which the reform in Estonia was initially voluntary and then forced. The size of the community made people doubt the effectiveness of the reform, but today the reform has taken place, and only its consequences can be examined. This work presents examples of the administrative reform of Viru-Nigula municipality and its effect in cultural management.

The purpose of this paper was to find out the changes in the cultural organization in Viru-Nigula municipality resulting from the administrative reform. To achieve this aim, the author set up three research questions, to which answers were sought. In the study, the period before the reform and the period after the reform were studied, and the changes were compared in order to make suggestions to the municipality for further action. To obtain information, a combined research method was used, when a qualitative survey in the form of interviews and a quantitative survey in the form of a questionnaire were carried out. The interviews were answered by specialists related to cultural management (cultural manager, director of the culture house, cultural organizers, 3rd sector), in addition, the residents of Viru-Nigula municipality gave their answers to the questionnaire.

Decision-making should take into account and involve the ideas of the community, whereas people are unable to distinguish the results of the reform from other factors (Covid-19, depopulation). The results of the survey showed that the population disagrees with the opinion of cultural organizers, as before the reform people were mainly satisfied with the cultural organization, but after the reform several bottlenecks still have remained. It is gratifying to note that people like to visit cultural events in Viru-Nigula municipality the most, but the fact that they want to consume culture only at home and that it is not easy for people to go outside their home makes it difficult. The merger has created opportunities for

more efficient use of technical means, but a sense of unity between municipalities has not been achieved.

The main strengths of the administrative reform are the distribution of speakers and equipment without additional costs, a more even salary level, the unity of the team and a strong community. The biggest weaknesses were duplication of events, low subsidies, rising costs and declining revenues, and a shortage of jobs. Based on the interviews, surveys and analysis, the author makes suggestions for improving the cultural life of the municipality.

This thesis is a resource for cultural workers in the municipality to draw conclusions and make improvements in the organization of cultural life. As the results of the administrative reform have not been studied before in Viru-Nigula municipality, the material analysed in this study is relevant for the further progress of the municipality. The problems of the current situation, bottlenecks and the results of the administrative reform have been identified.

Intervjueeritud inimesed

- Kristi Onkel, intervjuu tehtud 08.02.2022
- Keio Soomelt, intervjuu tehtud 12.02.2022
- Alevtina Jermakova, intervjuu tehtud 16.02.2022
- Ljubov Gorbanjova, intervjuu tehtud 16.02.2022
- Maire Sepp, intervjuu tehtud 03.03.2022
- “Mari”, intervjuu tehtud 07.03.2022

KASUTATUD KIRJANDUS

Allen, J., O'Toole, W., Harris, R., McDonnell, I. (2011). *Festival & Special event management*. Fifth edition. Australia: John Wiley & Sons.

American Psychological Association (1996). *Student Title Page Guide*.
<https://apastyle.apa.org/instructional-aids/student-title-page-guide.pdf>

Andrew, C., & Goldsmith, M. (1998). From Local Government to Local Governance: And beyond? *International Political Science Review* 19 (2), 101–117.

Annist, Aet., Kaaristo, Maarja (2017). *Sotsiaal- ja kultuuri antropoloogia õpik kõrgkoolidele*. Tallinna Ülikool. TLÜ kirjastus.

Beilmann, M. (2020): *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Küsimustiku koostamine*. Külastatud 14.02.2022 aadressil: <https://samm.ut.ee/kusimustiku-koostamine>

Brown, A.S. (2004). *The Values Study: Rediscovering the Meaning and Value of Arts Participation*. Hartford. Connecticut Commission on Culture and Tourism.

Danopoulos, Consatntine P; Kong Dongsung; Sylvia Ronald D (2002). Administrative Reform Difficulties and the Role of Religion: Greece, South Korea, and Thailand (237-258). Farazmand, A (Ed.). *Administrative reform in developing nations*. Greenwood Publishing Group.

Eesti linnade ja valdade Liit (s.a.). *Elanike demograafiline jaotus KOV-de kaupa*. Külastatud 21.03.2022 aadressil: <https://www.elvl.ee/elanike-arv>

Eesti Rahvamajade Ühing (2015): Külastatud 20.03.2022 aadressil: <http://media.voog.com/0000/0036/9482/files/Eesti%20Rahvamajade%20Ühingu%20Arengukava%20aastateks%202015-2.pdf>

ERR (2012). *Soome kohalike valimiste keskne teema on haldusreform*.
<https://www.err.ee/352294/soome-kohalike-valimiste-keskne-teema-on-haldusreform>

ERR (2020). Suletud Eesti tagajärg: majandus muutub, inimesed kolivad maale. <https://www.err.ee/1068585/suletud-estti-tagajarg-majandus-muutub-inimesed-kolivad-maale>

ERR (2021). ERR Lätis: kohalikud valimised poliitilist maastikku selgemaks ei tee. <https://www.err.ee/1608191881/err-latis-kohalikud-valimised-poliitilist-maastikku-selgemaks-ei-tee>

Fisk, A.D., Czaja, S.J., Rogers, W.A., Charness, N. ja Sharit, J. (2009). *Designing for Older Adults: Principles and Creative Human Factors Approaches, Second Edition (Human Factors & Aging Series)*. Gruusia: CRC Press/Taylor & Francis Group.

Greve, C., Rykkja, L. H., & Læg Reid, P. (2016). *Nordic Administrative Reforms*. London: Palgrave Macmillan.

Hoop, Kätlin (2017). *Maakonnakeskustes asuvate kultuurikeskuste roll ja jätkusuutlikkus*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Huuse, Heleri 2017. *Kohalike omavalitsuste kultuurikorraldajate pädevused ja täiendkoolituse vajadus eestis*. Magistritöö: Tartu

Janson, Eero (2012). Eesti kultuuri piiritlemine riiklikul tasandil: kontseptuaalne ja kriitiline analüüs. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Josiptšuk, Sälly (2018). *2014. aasta eesti keele riigieksami kirjutamisosa ühe teema kvalitatiivne sisuanalüüs*. Magistritöö: Tartu.

Kaldaru, Hella. (2018). Elanikkonna suhtumine haldusreformi aastatel 2013-2016. S. Valner (Toim), *Haldusreform: artiklikogumik 2017* (lk 63-66). Menu Meedia OÜ

Kalmus, Veronika., Masso, Anu., Linno, Merle (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Külastatud 30.04.2022 aadressil: <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kalvina, Inga (2004) Searching for the impacts of cultural participation. -Ahponen, Pirkkoliisa & Kangas, Anita (eds.). *Construction of Cultural Policy*. Jyväskylä: Minerva, 41–66.

Kateryn, Mänd (2015). Kultuuripädevuse kompetents Eesti Riiklikes õppekavades. Tartu Ülikool.

Kattai, Kersten., Noorkõiv, Rivo., Sootla, Georg., Lõhmus, Mikk (2018). Eesti kohalik omavalitsus ja liidud 100. Ludvig, Sirje., Lääne, Sulev., Mäeltsemees, Sulev (koostajad). *Eesti kohalike omavalitsuste süsteem muutustes: tagasivaade ja perspektiivid (262-290)* . Tallinna Ülikool, Eesti Linnade ja Valdade Liit, POLIS MTÜ.

Kattai, Kersten., Sootla, Georg., Lõhmus, Mikk (2014). *Ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuste valitsemiskorralduse mudelite ja territoriaalse juhtimisstruktuuri kujundamine Lääne-Nigula ja Viljandi valla näitel*. Tallinn

Kingo, Kaia (2013). *Uus arusaam vananemise kontseptsioonist Eestis*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Kopli, Kadri. (2002). *Kodanikud kui koostööpartnerid*. A. Taklaja (Toim), Tallinn: AS Spin Press/ oü MC International.

Kultuuri arengukava 2021-2030 (2021) Kultuuriministeerium. Tallinn. Külastatud 4.04.2022 aadressil: <https://www.kul.ee/kultuur2030>.

Kultuuriministeeriumi arengukava aastateks 2014-2017 (2013). Kultuuriministeerium.

Kunda Linna Klubi (2006). *Kunda linna klubi arengukava*. Külastatud aadressil: <https://www.kundalinnaklubi.ee/dokumendid/arengukava.pdf>

Kunda Linnaorkestri koduleht (s.a.). Külastatud 17.01.2022: https://www.facebook.com/Kunda-Linnaorkester-857814144264456/about/?ref=page_internal

Kunda Nordic Tsement koduleht (s.a.). Külastatud 28.03.2022 aadressil: <https://www.knc.ee/et/ettevõtetest>

Lagerspetz, Mikko (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Lehemaa, Taavi (2018). *Haldusreformi mõju kohalike omavalitsuste laenukoormusele*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Lepik, Krista., Harro-Loit Halliki., Kello, Katrin., Linno, Merle., Selg, Marju., Strömpl, Judit (2014). Intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud 03.05.2022 aadressil: <https://samm.ut.ee/intervjuu>

Lepiste, K. (2019). *Haldusreformi mõju avalike teenuste osutamisel väikeasulates*. Lõputöö. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž.

Lilleoja, Mervi. (2018). *Viru-Nigula valla rahvaraamatukogude areng aastatel 1901-1991*. Lõputöö. Tartu Ülikool.

Lääne, Sulev., Olle, Vallo., Jürgenson, Kalle., Mäeltsemees Sulev. (2018). Eesti kohalik omavalitsus ja liidud 100. Ludvig, Sirje., Lääne, Sulev., Mäeltsemees, Sulev (koostajad). *Kohaliku omavalitsuse õigusruumi taastamisest, arengust ning autonoomiast ja haldusreformist (147-152)*. Tallinna Ülikool, Eesti Linnade ja Valdade Liit, POLIS MTÜ.

Lüganuse valla arengukava 2018-2028. (2019). Külastatud 02.04.2022 aadressil: https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4071/1201/9013/Lisa_m95_31102019.pdf#

Lüüs, Birgit. (2012): *Birgit Lüüsi ettekanne kultuuriosalusest*. Külastatud 12.04.2022 aadressil: <https://collegiumfestum.wordpress.com/2012/09/27/birgit-luusi-ettekanne-kultuuriosalusest/>

Matarasso, F. (1997). *Use or Ornament? The social impact of participation in the arts*. Comedia

Metsvahi, Merili (2017). *Folkloristlikud välitööd*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Morrone, A. (2006). *Guidelines for Measuring Cultural Participation*. Montreal: UNESCO Institute of Statistics.

Mäeltsemees, Sulev., Sepp, Toomas., Võigemast, Jüri., Läns, Anne., Kasuri, Ott., Ludvig, Sirje., Silberg, Uno., Laius, Agu., Lõhmus, Mikk., Milt, Tähve., Eevel, Ive., Lila, Malle (2015). *KOV volikogu liikme käsiraamat*. Tallinn. Eesti Omavalitsuste Liit ja Eesti Linnade Liit.

Mäsak, E. (2008). Uued osaluskuultuurid: töliskultuur. A. Viires ja E. Vunder (toim). *Eesti rahvakultuur*. (513-530). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Moll, Märk. (1998). Vald ja linn tahavad ühineda: kogemusi ja nõuandeid. Kaido Allan Lainurm (koostaja). *Kuidas protsessi ette valmistada* (57-64). Jaan Tõnissoni Instituut. Tallinn.

Nael, M. (2016). *Professor haldusreformist: väga tõsiselt tuleb suhtuda ääremaastumise probleemi*. Eesti Rahvusringhääling. Kasutatud 25.03.2022 aadressil: <https://www.err.ee/555924/professor-haldusreformist-vaga-tosiselt-tuleb-suhtuda-aaremaastumise-probleemi>

Negrier, E., Dupin-Meynard, F., Bonet, L., Calvano, G., Carnelli, L., Zuliani, E., Bianchini, F., Ciancio, G., Damien Gollin, J., Costa, P., Pozzolo, L., Dragičević Šešić, M., Gielen, P., Matarasso, F., Otte, H., Righolt, N., Teixido, S., Villarroya, A., Wolff, L., Zamorano, M. (2020). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* Barcelona Universitat.

Paal, G. (2016). *Riigikogu arutas haldusreformiga seotud probleeme*. Kasutatud 25.03.2022 <https://m.riigikogu.ee/istungi-ulevaated/riigikogu-arutas-haldusreformiga-seotud-probleeme/>

Pick, John. 2008. Edasijõudnud valitsuste motiivid. In: Kivilo, Anu; Birnkraut, Gesa, *Valik artikleid kultuuripoliitikast*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Pintson-Käo, Astra (2015). *Ühisüritused kui motivatsiooni ja ühtsustunde loojad Lõuna päästkeskuses*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Rahandusministeerium (2019). Haldusreform. Külastatud 26.10.2021 aadressil: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/kov/haldusreform>

Rahandusministeerium (2019). Haldusreformi käigus toimunud kohaliku omavalitsuse ametiasutuste teenistuskohdade muutused. Külastatud aadressil: <https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2019/06/ametikohtade-muutus-reform.pdf>

Rahandusministeerium (2021). *Kohalikud Omavalitsused*. Külastatud aadressil: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/kov>

Rahandusministeerium (2022). Finantseerimine. Külastatud aadressil: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/kov/finantseerimine>

Riigikontroll (2017). Kohalike omavalitsuste rahamudel vajab muudatusi. Külastatud aadressil:

<https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/955/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

Rõuge valla koduleht (s.a.). Külastatud 12.04.2022 aadressil: <https://rouge.kovtp.ee/uldinfo>

Saar, Indrek (2016). Kultuur olgu iga reformi keskne osa. Arvamusartikkel. Kasutatud 16.03.2018. <https://www.kul.ee/uudised/kultuur-olgu-iga-reformi-keskne-osa>

Saareoja, Urmo (2018). *Avalike teenuste erasektorile delegeerimisest Tallinna linna praktikate näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Sepp, Veiko; Noorkõiv, Rivo (2018). Haldusreform 2017 atiklikogumik. Valner, Suleva (Toim). *Haldusreformi kesksete kriteeriumite valik: kuidas tuli 5000 ja 11 000 elaniku nõue (123-164)*. Rahandusministeerium.

Sootla, G., Kattai, K., Viks, A., Lääne, S (2011). *Läti Vabariigis 1998-2009 aastal läbi viidud haldus-territoriaalse reformi ja selle esmatulemuste analüüs*. Lõpparuanne. Tallinna Ülikool.

Štrik, Mailis. (2014). *Rahvamajad muutuvad ühiskonnas*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Zimmerbauer, K. (2008). Regional identity and image in re-scaling of the regions. Nordia Geographical Publications. 37 (6), 31–44.

Tallinna Ülikool. (2021). Kohalike omavalitsuste vabähenduste rahastamise analüüs. Haldusreformijärgsed rahastamise praktikad kohalikes omavalitsustes.

Tampuu, Arvi (2020). *Aja O taskuteatmik: Eesti omavalitsused*. Tallinn: Eesti Raamat.

Uus, Maiu (2007). Kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed meetodid probleemi kirjeldamiseks ning põhjuste tuvastamiseks. Poliitikauuringute keskus: Praxis.

Vakker, Urve. (2015). *Rahvamaja ja raamatukogu roll sotsiaalse sidususe loomisel Tartitu piirkonna näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Valk, Ehtel (2018). *Muutused kultuurikorralduses haldusreformi kontekstis Jõgeva valla näitel*. Magistritöö: Tartu.

Valner, Sulev (2018). *Haldusreform 2017. Saateks (9-12)*. Rahandusministeerium.

Varul, Paul (2019). Haldusreform kui õppetund. Kuidas reformi mitte teha. Külastatud 05.05.2022 aadressil:

<https://edasi.org/42829/paul-varul-haldusreform-kui-oppetund-kuidas-reformi-mitte-teha/>

Veiler, Mirjam (2013). *Töökoha asukoha mõju inimeste linnaruumi kasutusele*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Viks, A. (2018). Haldusreform 2017. Valner, S (Toim). Haldusreformi protsessi disain (23-47). Rahandusministeerium.

Viru-Nigula Koduloomuuseum (s.a.). Külastatud 02.04.2022 aadressil: <https://virunigulamuuseum.weebly.com/muuseumist.html>

Viru-Nigula Kultuurikeskus (s.a.). Külastatud 17.01.2022: <https://www.kundalinnaklubi.ee/kultuurikeskus>

Viru-Nigula valla koduleht (s.a.). *Muud mittetulundusühingud*. Külastatud 15.03.2022 aadressil: <https://viru-nigula.ee/teised-mtud>

Viru-Nigula valla Kultuurikeskuse põhimäärus (2022). Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/416032022001>

Viru-Nigula valla muuseumite koduleht (s.a.). Külastatud 10.04.2022 aadressil: <https://virunigulamuuseumid.ee>

Viru-Nigula valla arengukava 2019-2026 (2018). Külastatud 10.02.2022 aadressil: <http://atp.amphora.ee/virunigulavv/index.aspx?itm=119557&o=678&u=-1&o2=-1&hdr=hp&tbs=all>

Viru-Nigula valla raamatukogu (s.a.). Külastatud 12.04.2022 aadressil: <https://virunigularaamatukogu.ee/dokumendid/>

Wikipedia (2021). *Municipalities of Denmark*. Külastatud 08.02.2022 aadressil: https://en.wikipedia.org/wiki/Municipalities_of_Denmark

Wikipedia (2021). *Municipalities of Finland*. Külastatud 08.02.2022 aadressil: https://en.wikipedia.org/wiki/Municipalities_of_Finland

Vikipeedia (2022). *Viru-Nigula vald*. Külastatud 13.01.2022 aadressil: https://et.wikipedia.org/wiki/Viru-Nigula_vald

Visor, A. (2007). *Haldusterritoriaalne reform kohaliku omavalitsuse tasandil Karksi valla näitel: kohalike omavalitsuste liitumise mõju kultuuri- ja haridusteenuste kättesaadavusele*. Magistritöö. Tartu Ülikool

Välisministeerium (2013). ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon. Külastatud 30.04.2022 aadressil: <https://vm.ee/et/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon>

LISAD

Lisa 1. Viru-Nigula valla elanike küsitlus haldusreformi tulemustest kultuurikorraldusele Viru-Nigula vallas

Lugupeetud Viru-Nigula valla elanik!

Palun Teil vastata küsitlusele, mis puudutab Viru-Nigula valla kultuurikorraldust peale haldusreformi 2017. Teie vastused võimaldavad teha arendusettepanekuid kultuurielu paremaks korraldamiseks vallas. Kogutud andmeid kasutatakse Tartu Ülikooli kultuurikorralduse eriala magistritöös, mis on hiljem kõigile huvilistele kättesaadav Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi kodulehel. Küsimustik on anonüümne, koosneb 21-st valikvastusega küsimusest ning võtab vastamiseks aega umbes kuni 10-15 minutit.

Suur tänu!

Kätlin Marjapuu

Tartu Ülikooli magistrant

1) *Palun valige üks vastusevariant

- Olen mees
- Olen naine

2) Kui vana Te olete?

- Alla 18 aasta
- 19-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61-70
- Üle 70

3) *Palun valige üks vastusevariant:

- Elan Kundas
- Elan Viru-Nigulas
- Elan Aseris
- Muu (Palun täpsustage)....

4) Kuidas olite rahul kultuurielu korraldusega oma piirkonnas enne haldusreformi, kui eraldi tegutsesid Kunda linn, Viru-Nigula alevik ja Aseri vald? Palun põhjendage.

- Väga rahul
- Rahul
- Pigem ei ole rahul
- Ei ole üldse rahul
- Ei oska öelda

Põhjendus:.....

5) Milline on praegu (2022) kultuuriürituste kättesaadavus Teie piirkonnas?

- Kättesaadavus on halb
- Kättesaadavus on rahuldav
- Kättesaadavus on hea
- Kättesaadavus on väga hea

6) Millistel kultuurisündmustel Viru-Nigula vallas olete osalenud viimase aasta jooksul?

- Laululaager
- Nigula päeva laat
- Lusikapidu
- Hingemuusika kontsert
- Jaanituli
- Malev
- Sõbralaat
- Terrassikontsert
- Viru-Nigula valla kohvikutepäev

- Ebahariliku muusika päev
- Vanavanemate päev
- Taidlejate hooaja avapidu
- Kunda merepäevad
- Arside kellade ansambli kontsert Aseris
- Kino
- Mälumängu õhtu
- Meesansamblite festival
- I advendi tähistamine
- Jõulumaa
- Eesti Vabariigi kontsert
- Muu.... (kirjutage)

7) Millistel põhjustel Te Viru-Nigula valla kultuuriüritustel ei osale?

- Vaba aja puudumine
- Rahaliste võimaluste puudumine
- Transpordi puudumine
- Kaaslase puudumine
- Pole mulle huvi pakkuvaid kultuuriüritusi
- Muu (kirjeldage).....

8) Milline on praegu (2022) kultuuriharrastuste kättesaadavus Teie kodukohas?

- Kättesaadavus on halb
- Kättesaadavus on rahuldav
- Kättesaadavus on hea
- Kättesaadavus on väga hea

9) Millistest harrastustegevustest oma kodukohas tunnete puudust? Palun täpsustage

- Tantsuring (rahvatants, peotants, kaasaegne tants jne)
- Näitering
- Kunstiring (maalimine, käsitöö, joonistamine jne)
- Spordiring (kergejõustik, pallimängud, jõutõstmine jne)
- Kõik sobivad harrastusalad on olemas

Täpsustus.....

10) Kust saate infot vallas toimuvate kultuuriürituste ja harrastustegevuste kohta?

- Kunda Klubi koduleht
- Facebook
- Viru-Nigula valla Teataja
- Reklaampostrid infotahvlitel
- teised kohalikud elanikud
- Muu (Palun kirjutage)....

11) Kuidas hindate kultuuriinfo kättesaadavust vallas?

- Kättesaadavus on halb
- Kättesaadavus on rahuldav
- Kättesaadavus on hea
- Kättesaadavus on väga hea

12) Kas külastate Viru-Nigula valla kultuuriüritusi kogu valla ulatuses, olenemata kodukohast?

- Jah
- Ei
- Külastan ainult enda piirkonna kultuuriüritusi

13) Kus peamiselt eelistate kultuuriüritustel käia?

- Viru-Nigula vald
- Rakvere
- Jõhvi
- Narva
- Kohtla-Järve
- Tallinn
- Muu (nimetage)....

14) Mitu korda olete külastanud viimase aasta jooksul Viru-Nigula vallas :

Pole ühtegi 1-3 4-6 7-....

- A) Kino
- B) Kontserte
- C) Näitusi
- D) Klubiüritusi
- E) Loenguid
- F) Tänuüritusi
- G) Teatrietendusi

15) Milliseid kultuurisündmusi võiks Viru-Nigula vallas olla rohkem?

- A) Kino
- B) Teater
- C) Vabaõhukontsert
- D) Laat
- E) Tantsuõhtud
- F) Muu... (kirjuta)

16) Milline on Teie panus valla kultuurikorraldusse?

- Löön kaasa vabatahtlikuna
- Külastan pakutavaid üritusi
- Aitan rahaliselt
- Pakun välja ideid ürituste korraldamiseks
- Ei ole seni panustanud
- Muu.....

17) Mil moel on kultuurikorraldus muutunud peale haldusreformi?

- Kultuurikorraldus on muutunud paremaks
- Kultuurikorraldus on muutunud halvemaks
- Kultuurikorraldus on jäänud samaks

Põhjendage.....

18) Kas Covid olukord on Teie osalemist kultuurisündmustel ja harrastustegevustes 2020-2022 takistanud?

- Jah
- Ei
- Ei oska vastata

19) Millised on ühinenud Viru-Nigula valla suurimad tugevused?

- Sõprussidemed
- Tehniliste vahendite suurem kasutusvõimalus
- Kultuuri rikastamine
- Ühtsustunne
- Kohaliku elu parendamine (teede ehitus, jõulukaunistused jne)
- Muu... (täpsustage)

20) Millised on ühinenud Viru-Nigula valla suurimad nõrkused?

- Töökohtade vähesus
- Väike rahaline võimekus
- Ühtsustunde puudumine
- Piirkondade ebavõrdne kohtlemine
- Halb kultuuriline kättesaadavus
- Muu (täpsustage)...

21) Teie ettepanekud Viru-Nigula valla kultuurikorralduse paremaks muutmiseks

Lisa 2. Intervjuu kava küsimustik

OLUKORD KULTUURIVALDKONNAS ENNE HALDUSREFORMI

1. Palun kirjeldage, milline oli kultuurikorraldus enne haldusreformi, kui iseseisvalt tegutsesid Kunda linn, Aseri vald ning Viru-Nigula alevik?
2. Millised olid Teie (kultuurikorraldajad, MTÜ ja Seltside juhid, koordinaatorid) ootused valdade ühinemisele ning mil määral on need täitunud?
3. Milliseid ohte ja võimalusi nägite valdade ühinemises kultuurivaldkonnale?
4. Millised olid kultuurikorralduse tugevused ja nõrkused eelmises KOV?

OLUKORD VALLA KULTUURIVALDKONNAS PÄRAST HALDUSREFORMI

5. Mida arvate Teie valdade ühinemisotsusest? Palun põhjendage
6. Milliseid muudatusi on toonud haldusreformi tulek kultuurilisele kättesaadavusele ja kultuurilisele mitmekesisusele?
7. Kuidas on muutunud kultuuritegevusega seotud hoonete seisukord ning tehniliste vahendite soetamise võimalused ?
8. Kirjeldage inimeste omavahelist läbisaamist peale haldusreformi. Kas ja kuidas on tunda konkureerimist?
9. Kui paljud ja millised organisatsioonid löövad aktiivselt kaasa kultuurielu korraldamisel?
10. Mis on pärast valdade ühinemist muutunud kultuurikorraldusega seotud kodanikuühendustes? Miks see nii võib olla?
11. Milliseid arenguvõimalusi näete kultuurikorralduses lähima 10 aasta jooksul?
12. Millised on ühinenud valla suurimad tugevused kultuurikorralduses? Milliseid nõrkusi ühinenud valla kultuurikorralduses välja tooksite?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlin Marjapuu

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose pealkirjaga “Haldusreformist tulenevad muudatused kultuurikorralduses Viru-Nigula valla näitel”, mille juhendaja on Ester Bardone ja kaasjuhendaja Andres Rõigas

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 16.05.2022